

ÖREBRO UNIVERSITET
Akademin för humaniora,
utbildning och samhällsvetenskap

Storytelling - en kosmetisk gest eller reell delaktighet?

**En studie i användningen av strategiskt berättande hos två organisationer
som arbetar för omställning.**

Uppsats på avancerad nivå

13 januari 2017

Medie- och kommunikationsvetenskap

Handledare: Joel Rasmussen

Av: Cassandra Abrache, Christine Keffel

Förord

Vi vill tacka vår handledare Joel Rasmussen för viktiga synpunkter och inputs i uppsatsskrivandet. Vi vill också tacka alla dem som bidragit med textmaterial, tips och tålmodigt svarat på frågor under arbetets gång, Milis Ivarsson, Niklas Högberg, Anki Rauséus och Kristina Keyzer, stort tack!

Det har varit en spännande, stundom krävande men framförallt intressant resa att försöka knyta samman Foucaults teori om governmentality, strategiskt berättande och två organisationers arbete med klimat- och miljöfrågor.

Örebro, januari 2017

Cassandra Abrache och Christine Keffel

Sammanfattning

I den här är fallstudien har vi valt att undersöka hur två organisationer som arbetar med klimatomställning använder storytelling. Den ena organisationen, EU, har drivit projektet Leader sedan 1990-talet, den andra är Svenska Naturskyddsföreningen som 2013 skapade en julkalender för sin hemsida. I studien undersöks sambandet mellan organisationernas bild av engagemang och berättelsernas struktur. Studien utgår från två teoretiska perspektiv Governmentality och narrativ teori. Sökningen av berättelserna har skett genom ett målstyrt urval och två kvalitativa metoder har tillämpats: text- och narrationsanalys.

Nyckelord: Governmentality, storytelling, nyliberalism, berättelser, narration, miljö, klimat, textanalys och fallstudie.

Innehållsförteckning

1. Inledning och bakgrund	1
1.1 Syfte	2
1.2 De valda fallen	2
1.3 Definitioner	6
1.4 Uppsatsens disposition	7
2. Forskningsöversikt	8
2.1 Governmentality och omställning	8
2.2 Miljöproblem som ett individuellt ansvar	10
2.3 Strategiskt berättande	11
3. Teoretiska utgångspunkter	15
3.1 Governmentality	15
3.2 Diskurs	18
3.3 Identitet	19
3.4 Narrativ teori	21
4. Material & metod	24
4.1 Urval och material	24
4.2 Metod och genomförande	25
4.3 Analysfrågor	27
4.4 Metodproblem och begränsningar	28
5. Resultatredovisning	31
5.1 Sammanfattning av berättelserna	31
5.2 Analys	31
6. Slutsats och diskussion	43
7. Förslag till fördjupning och vidare forskning	47
8. Källförteckning	48

1. Inledning och bakgrund

Storytelling används som ett strategiskt kommunikationsverktyg för att skapa engagemang. Engagemang handlar också om ansvar och storytelling kan vara ett sätt att appellera till ansvarstagande (Gill, 2011:9). Ett effektivt sätt att få människor själva att engagera sig är att skapa identifikation. Genom att erbjuda läsaren olika identiteter i berättelsen ges möjligheter till igenkänning (Rehnberg, 2015:17). Det finns ett intressant samspel mellan berättelsen och identiteten för individens meningsskapande. Samspelet har betydelse för användningen av strategiskt berättande i organisationer och den bild som organisationen skapar. Även inom verksamheter som arbetar med miljöfrågor används storytelling. Vi har valt att närmare undersöka hur två aktörer som arbetar med miljöfrågor använder berättelser för att skapa engagemang.

Rent historiskt har engagemanget för miljön de senaste fyrtio åren rört sig från ett gemensamt samhällsansvar till ett mer individuellt ansvar. Detta kan ses som en konsekvens av en nyliberal styrning där ansvaret för miljöfrågan flyttas över från samhället till marknaden och individen (Dahl, 2014:15, 34).

Begreppet governmentality (på svenska styrmentalitet) myntades av Foucault och handlar om hur makt kan utövas genom spridning av ansvar i en föreställning av frivillighet (Leffers & Ballamingie, 2012:136). Där kan exempelvis en organisations medlemmar själva bli en frivillig och aktiv del i en omvandlingsprocess som utgår från en organisations initiativ. Governmentality är kopplat till vissa normer, föreställningar och diskurser, och diskursens norm blir viktig att sträva efter för individen. ”Normmakten blir en prestationsambition hos individen och därmed skapas en process där individen självmant anpassar sig till normen” (Gustafsson & Vinterhagen, 2010). Därmed behöver maktens högsta representanter inte själva vara närvarande i fysisk mening, utövandet sker via de ställföreträdande instanserna som speglar och vidarebefordrar den önskvärda ideologin.

Två aktörer som har använt berättelser i sitt arbete med miljöfrågor i Sverige är EU, i form av projektet Leader, och Naturskyddsföreningen. Aktörernas berättelser utgår båda från Lindesberg.

I denna studie kommer vi med utgångspunkt i bland andra teorin om governmentality att undersöka hur delaktighet och engagemang skildras i dessa berättelser och de roller individerna ges i dem.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att undersöka hur två aktörer med strategiskt berättande beskriver engagemang och ansvar i arbetet med omställning till ett miljömässigt hållbart samhälle.

Våra forskningsfrågor är:

1. Hur beskrivs olika identiteter i berättelserna, vilka roller har de och vilka relationer har de till varandra?
2. Hur beskrivs önskvärda beteenden inom ramen för berättelsernas diskurs?
3. Hur beskrivs delaktighet i projekten?
4. Vad säger berättelsens struktur om aktörernas bild av delaktighet?

1.2 De valda fallen

Nedan ges en närmare presentation av de två genomförda projekt som texterna ingår i och aktörerna bakom projekten. Det ena, Leader Bergslagen, har sitt ursprung i EU som bestämmer målen och står för en stor del av finansieringen (eu-upplysningen.se). Det andra är en julkalender som fanns på Naturskyddsföreningen hemsida under december 2014.

1.2.1 Leader Bergslagens berättelser

Leader är ett EU-projekt som vill stärka medlemslänernas landsbygd.

Projektet Leader Bergslagen har sammanfattats i en rapport: ”Omställningsrörelsens bidrag till en hållbar framtid i Örebro län, Effekter & möjligheter av Framtidsveckan och andra omställningsaktiviteter” (Högberg & Rauseus, 2015:6). I denna rapport ingår ett antal beskrivningar av projekt som genomförts på olika orter i Bergslagen och som benämns som ”berättelser”.

Författarna av rapporten driver en vision om att använda berättande som en form av strategisk kommunikation ”för att förverkliga hållbara samhällen byggda på komplexa, holistiska och systemiska principer” (Högberg & Rauséus, 2015:36). Man talar om ”en ny berättelse om ett hållbart Bergslagen” och en ”ny metaberättelse” som värderar individens erfarenhet högt till skillnad från ”den gamla berättelsen” där individen inte har inflytande över helheten (ibid:13). I en rapport till Jordbruksverket uttrycker projektledarna för Leader Bergslagen vikten av att en gemensam förståelse och ett gemensamt språk löper som en röd tråd mellan hemsidor, strategidokument, projektkriterier och den information som går ut från föreningen. Man talar om ”strategiuppföljning som berättande” och hur den kan förstärkas genom att utomstående

delges framsteg och lärande som sker i det arbetet. Olika projekt blir delar i samma berättelse (Helmfrid, et al. 2014:13,16). Den analyserade berättelsen finns att läsa i sin helhet i bilaga 1.

1.2.2 Leader

Målen för Leader bestäms inom ramen för den Europeiska Unionen. EU består av 28 medlemsländer och har som främsta syfte att göra det enkelt för ”varor, tjänster, personer och kapital att röra sig fritt mellan medlemsländerna” (Sveriges Riksdag, 2016). Personer och varor ska behandlas lika inom EU oberoende av vilket EU-land de kommer ifrån. EU samarbetar även kring frågor om miljö, asylpolitik, miljö, jordbrukspolitik och kring gränsöverskridande brottslighet. Den europeiska unionen samordnar också den ekonomiska politiken för medlemsländerna.

Leader är en förkortning av "*Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale*" och betyder "samverkande åtgärder för att stärka landsbygdens ekonomiska utveckling" (Brinte, 2014:10). Leader utgår från EU:s mål för regional utveckling och har bedrivits i etapper sedan 1991. Dessa mål antas nationellt och utmynnar i olika program som realiserar via utarbetade metoder. Sedan 2007 ingår Leader i Landsbygdsprogrammet och lyder därmed under dess mål. Det svenska landsbygdsdepartementet har det övergripande ansvaret för landsbygdsprogrammet. Jordbruksverket är förvaltningsmyndighet med ansvar för genomförandet. En övervakningskommitté med representanter för berörda organisationer och myndigheter ska följa upp att programmålen nås. Länsstyrelserna ska på uppdrag av Jordbruksverket kontrollera att uppsatta regler följs av LAG (Local Action Groups) - grupperna, verksamhetskontoren och projekten (ibid:12).

På Leaders olika lokala webbsidor nämns vikten av samverkan mellan privat, ideell och offentlig sektor utifrån lokala förutsättningar (mellansjlandet.se). Leader sägs ha ett ”underifrånperspektiv” där det lokala engagemanget och lärandet ska främjas för att på lång sikt stärka landsbygdens olika organisationer och verksamheter inför framtiden (Brinte, 2014:11). Lokala föreningar, företag och kommuner ska ta fram utvecklingsstrategier i syfte att stimulera ökad sysselsättning, satsningar på nya företag och göra området konkurrenskraftigt och attraktivt. Tanken med Leader är att det är de som bor på en ort som mest effektivt kan genomföra den lokala utvecklingen. Projekten har handlat om energiomställning, näringslivsutveckling, innovationer, kompetensförsörjning, arbetsmarknadsprojekt, lantbruks- och fiskefrågor eller utbyten mellan stad och land (jordbruksverket.se).

Från och med 2014 har Leader bytt namn till Lokalt ledd utveckling men drivs vidare utifrån Leadermetoden och är tänkt att pågå till 2020. Sverige är indelat i 63 områden för Lokalt ledd utveckling (Brinte, 2014:11). Målen är i stort sett desamma som för Leader 2007-2013.

Projekten sker med medel från fyra europeiska strukturfonder (ESI fonderna):

landsbygdsfonden, havs- och fiskerifonden, socialfonden och regionala utvecklingsfonden.

Medel ur fonderna fördelas via Jordbruksverket.

Sveriges riksdag antog 2014 tre specifika mål för användande av fonderna:

- Främja konkurrenskraft, kunskap och innovation
- Förstärka hållbart och effektivt nyttjande av resurser för en hållbar tillväxt
- Öka sysselsättningen, främja anställningsbarheten och förbättra tillgängligheten till arbetsmarknaden

Enligt Jordbruksverket är landsbygdsprogrammet ett verktyg för att nå hållbar utveckling, såväl ekonomiskt som ekologiskt och socialt. Programåtgärder ska ta hänsyn till miljön och bygger på lokalt engagemang.

Programmet är indelat i fyra ”axlar” varav de tre första är förbättringsområden:

1. Jord-och skogsbrukets konkurrenskraft
2. Miljön och landskapet
3. Livskvaliteten, företagandet och utvecklingen av landsbygdens ekonomi
4. Leader

Den fjärde axeln, Leader, ses som en metod för landsbygdsutveckling och genomförande av landsbygdsprogrammet. Leader ska stödja den tredje axeln; livskvalitet, företagande och utveckling av landsbygdens ekonomi. Leader ska även medverka till strategier som ”skapar diversifiering och livskvalitet” (<http://ec.europa.eu>). Den svenska staten bidrar med medel till Leader som förs vidare över till LAG- grupperna. Dessa leder sedan arbetet i varje Leaderområde. I LAG-grupperna sitter personer från företag, föreningar och offentlig sektor (jordbruksverket.se).

Det har förekommit kritik mot Leader: I en utvärdering från SLU:s agronomprogram över hur projektet har fungerat i Region Syd (Skåne, Halland och Blekinge) påpekas att ett lokalt engagemang visserligen har skapats, att bygdens gemenskap stärkts och innovation och samarbeten har ökat över olika sektorer, men det har varit svårt att mäta de mervärden som genererats. Det har funnits en tröghet i systemet med för mycket fokus på pappersarbete vilket

har försvårat för flera projekt att klara sig igenom hela projekttiden. Detta återkommer i tidigare utvärderingar. Den extrema detaljstyrningen har i många fall skapat en brist på förtroende hos de medverkande. Många anser att de har lagt mer tid på pappersarbete än på själva projektet. Dessutom har roller, regler och ansvarsfördelning mellan myndigheter och föreningar varit otydliga (Brinte, 2014:16).

1.2.3 Naturskyddsföreningens julkalender

Ett annat projekt där storytelling och berättelser har använts är Naturskyddsföreningens julkalender. I korta berättelser fick medlemmarna berätta varför de engagerat sig i organisationen. Den analyserade berättelsen finns att läsa i sin helhet i bilaga 2.

1.2.4 Naturskyddsföreningens organisation

Naturskyddsföreningen beskriver sig på sin hemsida som en folkrörelse och Sveriges största demokratiskt uppbyggda organisation. Föreningen ska ”vara den mest inflytelserika miljöorganisationen genom att stimulera naturkänslan, påverka politiken och stärka den gröna konsumentmakten” (naturskyddsforeningen.se).

Organisationen bildades 1909 och har påverkat stora beslut om miljöfrågor och miljölagstiftning. Naturskyddsföreningen ligger också bakom bildandet av Naturvårdsverket och miljömärkningen av varor och tjänster. Tack vare Naturskyddsföreningen är 243 områden av varierande storlek skyddade och räddade från exploatering och miljöförstöring i Sverige. Medlemmarna finns över hela landet i lokala föreningar och kretsar. Föreningen välkomnar alla som är intresserade av miljö- och naturfrågor. Tack vare att föreningen har många medlemmar, menar man, inflytande över makthavare och beslutsfattare. Det är också medlemmarna som ytterst avgör vilka frågor som ska prioriteras (naturskyddsforeningen.se).

Organisationen består av 270 kretsar. Det finns nästan en i varje kommun. Dessa beslutar självständigt om sina verksamheter som t ex debatter, utflykter, kurser och andra aktiviteter samt påverkan av kommunens miljöarbete. Varje krets har också sin egen styrelse som väljs av årsmötet. Naturskyddsföreningens lokala kretsar stöds av dess länsförbund som är 24 till antalet. De arbetar med länsövergripande miljöfrågor och agerar som remissinstans exempelvis vid vägbyggen. De anordnar också kurser och utbildningar. Sedan 2015 finns det tio regionala kanslier som stöttar kretsarnas och länsförbundens verksamhet. Det är kretsarnas representanter som väljs till länsförbundens styrelser. Länsstämmorna är en möjlighet för kretsarna att lägga fram förslag på den framtida verksamheten.

Naturskyddsföreningens nationella styrelse väljs av representanter för kretsar och länsförbund vid riksstämman som äger rum vartannat år. Vid riksstämman fastställs också verksamhetens riktlinjer för fyra år framåt. Dessa fungerar som styrdokument för verksamheten vid sidan av föreningsstadgarna. Alla medlemmar kan lämna in motioner till riksstämman. Ett rikskansli med anställda tjänstemän sörjer för att besluten genomförs i praktiken. Kansliet bistår också med kunskap och hjälper till med att påverka prioriterade verksamhetsområden inom riksföreningen: miljögifter, klimat, skog, jordbruk, fiske och hav. Rikskansliet ansvarar också för ekonomi, medlemsregister, tidningen Sveriges Natur, kommunikation, remissvar och andra frågor som rör hela föreningen (naturskyddsforeningen.se).

2010 kritiserades Naturskyddsföreningen internt för brister i öppenhet gällande skogsavverkningar i ryska Karelen som bedrevs av IKEA. Kritiken, som kom från ordföranden för Naturskyddsföreningen i Jokkmokk, Daniel Rutschman, bestod i att föreningen höll tyst om avverkningarna då den hade ett samarbetsavtal med IKEA (Röhne, 2010). Enligt Naturskyddsföreningen är syftet med samarbetet ”en ökad miljönytta genom att utbyta kunskap och erfarenheter” där Naturskyddsföreningen ska fungera som strategisk partner till IKEA inom de utvalda områden som utgår från Naturskyddsföreningens sakområden. Naturskyddsföreningen menar att IKEA också vill uppmuntra kunderna att oftare vistas i naturen och stöder föreningens barn- och familjeverksamhet Natursnokarna. Rutschman hävdade att Naturskyddsföreningens ledning kände till IKEA:s avverkning av urskog redan 2008 då medlemmar från Naturskyddsföreningen deltog i en exkursion i området, men att Rutschmans kritik har tystats ner både internt och externt. Bland annat togs stora delar av en kritisk artikel i föreningens tidning Sveriges Natur bort. Enligt Rutschman beskrev artikeln riskerna med företagssamarbeten och genom att bara vissa delar av artikeln publicerades fick föreningens medlemmar inte tillgång till information i frågan (Röhne, 2010).

1.3 Definitioner

Det finns olika benämningar för storytelling, en som används i forskningssammanhang är strategiskt berättande. Vi kommer i studien att omväxlande använda begreppen strategiskt berättande och storytelling om samma företeelse eftersom båda används i forskningen.

Rehnberg väljer att benämna corporate storytelling som strategiskt berättande. Hon hänvisar till Falkheimer och Heides definition av strategisk kommunikation som organisationers medvetna kommunikationsinsatser för att nå sina mål (Rehnberg, 2014:16).

1.4 Uppsatsens disposition

Inledningsvis ges en introduktion och motivering till ämnesvalet. Därefter följer en bakgrundsbeskrivning till uppsatsämnet storytelling/strategiskt berättande samt syfte och frågeställningar. Kapitlet avslutas med en genomgång av de studerade projekten Leader Bergslagen och julkalendern samt definitioner kring storytelling/strategiskt berättande som begrepp.

I kapitel två redogörs för tidigare forskning med utgångspunkt i governmentality och storytelling.

I det tredje kapitlet beskrivs teorierna om governmentality, identitet och narration som ligger till grund för frågeställningar.

I kapitel fyra redogörs för vår urvalsmetod och varför vi gör fallstudier, liksom olika begrepp inom textanalys och narrativ analys som vi kommer att tillämpa i studien. Vi beskriver vårt tillvägagångssätt under studiens gång samt belyser dess metodproblem och tillförlitlighet.

Kapitel fem utgörs av resultatredovisningen. Här redovisas resultat och analys.

I kapitel sex sker en avslutande diskussion och slutsatser dras utifrån tolkningar av resultatet.

I kapitel sju ges förslag på fortsatta studier i ämnet.

2. Forskningsöversikt

Forskningsöversikten ger en bild av att storytelling är ett verktyg för att skapa engagemang och gemensam tolkning av mening. Storytelling används för att generera och ge en känsla av delaktighet och kan ses som en del i en större utveckling mot deltagarorientering i olika typer av organisationer. Flera studier problematiserar användningen av berättandet i organisationer och ställer sig frågan om det verkligen skapar förutsättningar för delaktighet, makt och identifikation. Översikten avslutas med två studier som behandlar ett miljöorienterat omställningsarbete och utgår från Foucaults teori om governmentality. Den ena handlar om planering av stadsförtätning med miljöperspektiv, den andra antar ett individperspektiv på miljöfrågan.

2.1 Governmentality och miljöarbete

Forskarna Leffers och Ballamingie genomförde 2013 en fallstudie av förtätningen av Ottawa med utgångspunkt i Foucaults teori om governmentality. Förtättningsprojektet har haft anseende som en ”best practice” utan någon kritisk granskning, menar forskarna, trots att det har förekommit motsägelsefulla resultat. De vill belysa dessa, särskilt i samband med uppkomsten av en ny regional ledningsstruktur (kommunfullmäktige, provinsen Ontario, The Ontario Municipal Board - OMB, Ministry of Municipal Affairs and Housing - MMAH samt Regional Municipality of Ottawa-Carleton - RMOC) som Ottawa är en del i. De menar att den nya ledningsstrukturen har medfört en mer detaljerad organisering av olika samhällsområden, ett fenomen som de relaterar till Foucaults teori om governmentality. Frågan om förtätning och urbanisering har spridits till ett både individuellt och kollektivt plan, något som enligt forskarna inte har skett utan kritik och konflikter (Leffers & Ballamingie, 2013:135).

Mer detaljerat rör sig förtätningen om ett antal ombyggnadsprojekt i närheten av den äldre stadsdelen och har inneburit rivning av så kallade ”underutvecklade områden”. De har ersatts med lyxbostäder, nya gator och ett köpcentrum (Leffers & Ballamingie, 2013:137). Vid intervjuer med de boende i området har en annan bild av projektet framträtt. De har uttryckt en djup oro över förlusten av grönytor, träd och samlingslokaler som skolor och vårdinrättningar. De har känt sig dominerade av marknadsprocesserna som inte tagit hänsyn till den komplexitet som utgör en gemenskap i människors vardagsliv (ibid:146-147).

Leffers och Ballamingie menar att den egentliga diskursen som legat bakom planeringen av Ottawas förtätning bygger på en optimistisk tilltro till marknaden och den tekniska

utvecklingen. Diskursen utger sig för att skydda miljön när det i själva verket inte rör sig om något annat än samma marknadskapitalism som tidigare. Det har inneburit en förskjutning rent geografiskt från småskaliga statligt reglerade system av strategier till nationella och globala strategier för hållbar tillväxt. Att det geografiska perspektivet har ersatts med ett tidsperspektiv med fokus på kommande generationer kan tyckas framsynt. Men det har också inneburit en diskursiv förskjutning från kostnader i termer av miljöhänsyn, till en tilltro på en win-win situation mellan marknaden och miljön. På så sätt har förtroendet för tekniken, vetenskapen och marknaden som lösningen på miljöproblemen ökat starkt. Tekniska lösningar för miljöförbättringar har blivit individuella konsumtionsvaror. En idealisk konsekvens av de nyliberala marknadsmekanismerna (Leffers & Ballamingie, 2013:135).

Under 1980-talet uppstod en berättelse som utgick från eko-moderniseringen (eco-modernisation) som den mest legitima inramningen på miljöproblemen. Internationella organisationer blev viktiga aktörer i miljöförvaltningen. Med nu kända globala konferenser och publikationer som Brundtlandrapporten, Världskommissionen för miljö- och utveckling 1987 och Agenda 21, utvecklades diskursen om eko-moderniseringen. Den blev praxis för lokala aktörer bland annat i Kanada bland beslutsfattare på kommunal och regional nivå, för att förbättra och värna både miljön och tillväxten (ibid:138). Här hänvisar Leffers och Ballamingie till Foucaults tankar om att nyliberal governmentality verkar genom att sprida ansvaret för regler och incitament genom normalisering av beteenden (ibid:137).

Forskarna drar slutsatsen att deras studie stärker tre specifika kännetecken för governmentality. För det första utövar en samling institutioner, som inkluderar kommunfullmäktige, makt över sin målgrupp genom olika politiska tekniker. Med målgrupper avses här både individer och samhällsorganisationer. En sådan teknik är att dela in staden i zoner som mer eller mindre uttalat klassades utifrån bekvämlighet och nytta. För det andra upprätthåller staten ett komplex av kunskaper kring styrning. Där utgår planeringen främst från experters kunskaper hellre än hänsyn till medborgarnas angelägenheter, där de senare betraktas som okunniga. Detta var tydligt när farhågor kring stadens förtätning framfördes till OMB - Ottawas kommunstyrelse. Den visade sig inte klara av att förena värden som gynnade olika lokala utvecklare, vare sig de var experter eller hade andra kunskaper.

För det tredje kan governmentality bli en taktik från staten för att öka skatteintäkter som i sin tur gör det möjligt för den att växa ytterligare, medan den samtidigt ger sken av att utöva en ständigt pågående självgranskning. Taktiken kan också ses som en effektiv process som förs

över till regionala nivåer men som i sin tur kräver hög effektivitet för att motivera de höga skatterna.

Intervjuerna visade att det existerar flera typer av governmentality, inklusive nyliberala, disciplinära och juridiska former av dem, samt en motsvarande uppsättning av företagare- och miljöperspektiv. Forskarna menar sig ha belägg för att det har funnits ett motstånd mot den nyliberala diskursen att försöka förena företagande med miljömässiga perspektiv. Detta påvisar, menar de, att den intensifiering av förtätningen som skedde i Ottawa är en tydlig och problematisk yttring av nyliberal governmentality.

Studien visar hur nyliberal governmentality bidragit till att etablera en berättelse om hållbar utveckling under 1980-talet. I denna berättelse framstår diskurser om etik, vetenskaplig och ekonomisk rationalitet som fullt rimliga för att närma sig områden som socialpolitik och miljöfrågor. Ett förhållningssätt som lyckats förena miljöhänsyn med tillväxtanspråk och legitimerade nyliberala lösningar på de växande sociala problemen samt miljöhoten. Deras studie har vissa paralleller med vår, i bemärkelsen att de utgår från Foucault när de studerar bakomliggande maktstrukturer som driver fram vissa sätt att arbeta med miljöfrågan.

Leader och Svenska Naturskyddsföreningen står i stark kontrast till varandra som organisationer. Leader är en överstatlig organisation som via medlemsstaterna söker hitta lösningar på miljöproblemen samtidigt som andra behov ska lösas som ökad sysselsättning, ökat företagande och hållbar utveckling ur ett miljöperspektiv. Detta ska främst ske genom ett lokalt engagemang. De mål och villkor som ställs upp hos Leader liknar det nyliberala förhållningssättet som ligger bakom den governmentality som Leffers och Ballamingie betonar i sin studie. Svenska Naturskyddsföreningen har en organisation som är beroende av de individuella medlemmarnas engagemang och avgifter. Organisationen har mål som utgår från ett underifrånperspektiv där de exempelvis vill påverka politiken och ”stärka den gröna konsumentmakten”.

2.2 Miljöproblem som ett individuellt ansvar

I avhandlingen ”Om miljön hänger på mig” undersöker Emmy Dahl hur individer begripliggör och förhandlar diskursen om individuellt miljöansvar i gruppsamtal (Dahl, 2014:29). Dahl för en kritisk diskussion om det individualiserade miljöansvaret med individens perspektiv i centrum. Forskaren arrangerar fokusgrupper där det bland annat framkommer att deltagarna positionerar sig gentemot varandra som mer eller mindre ansvarstagande för miljön, men också förhandlar om själva ansvaret i relation till andras

ansvarstagande. Om en person exempelvis kostar på sig flygresor i jobbet menar en annan att hen kan kosta på sig en semester med flyget (ibid:136).

Dahl beskriver hur det har skett en förskjutning av ansvaret över miljöproblemen från ett kollektivt till ett individuellt ansvar. Under 80-talet blev ozonlagrets uttunning, liksom försurningen, problem som uppmärksammades och skulle lösas kollektivt. Sedan dess har tilltron till statens förmåga att ta ansvar minskat och många av dess verksamheter har sålts ut (Dahl, 2014:15). Handlingsutrymmet har betonats hos individ och marknad snarare än staten, vilket också har påverkat utvecklingen av den svenska miljörörelsen. Den tidiga miljörörelsen sökte realisera radikalt annorlunda livsstilar men övergick senare till att diskuteras inom de livsstilar som redan existerade. På så sätt kunde miljöfrågorna tilltala en bredare del av allmänheten och deras privatliv.

Samtidigt innebar detta att den ursprungliga kritik som den tidiga miljörörelsen formulerade mot den västerländska livsstilens slöseri på resurser, övergick till råd om miljömedvetna konsumtionsval. Dessa råd var inte längre en kritik mot konsumtionen. I fokusgrupperna utmejslas fyra motdiskurser mot det individuella miljöansvaret: En ifrågasätter antagandet om att det är individerna som ska ta ansvar för att motverka samhällets miljöproblem, en annan menar att människor har olika ekonomiska förutsättningar att ta detta ansvar, ytterligare en är kritisk mot bilägande och en fjärde allmänt kritisk mot konsumtionssamhället (Dahl, 2014:248).

Dahls studie ger oss stöd för att identifiera den roll och det ansvar individerna tar i berättelserna för omställningsarbetet, liksom de normer som individerna förhåller sig till.

2.3 Strategiskt berättande

I sin avhandling ”*Organisationer berättar-Narrativitet som resurs i strategisk kommunikation*” undersöker Hanna Sofia Rehnberg hur skriftliga och muntliga berättelser används och anpassas för att fylla organisationers olika behov. Ett övergripande syfte är att undersöka vad samskapande av berättelser innebär för bilden av organisationen och vilka identifikationserbjudanden som realiseras (Rehnberg, 2014:193). Hon studerar en kommun, två företag och en församling i Svenska kyrkan (ibid:62). Med textnära diskursanalyser undersöker hon hur betydelser skapas i berättelserna. Rehnberg söker lyfta fram den meningsgivande strukturen i berättelsens handling (ibid:58). Inom organisationsteorin har forskare intresserat sig för strategiskt berättande och hur vi skapar mening i våra liv och konstruerar våra identiteter. Enligt Rehnberg silar vi en osorterad ström av erfarenheter som ständigt sköljer över oss genom ett narrativt filter, vilket får till följd att vi konstruerar våra identiteter som berättelser (Rehnberg, 2014:43). Vi tillskriver människor motiv och roller,

sammanlänkar händelser, avgränsar händelseförlopp och attribuerar kausalitet till skeenden. På så vis kan vi göra verkligheten greppbar (ibid:43).

Strategiskt berättande och storytelling kategoriseras inom medie- och kommunikationsvetenskapen som en typ av strategisk kommunikation och organisationskommunikation (Falkheimer & Heide, 2014:9). Rehnberg belyser samspelet mellan berättelsen och identiteten för individens meningsskapande. Samspelet har betydelse för användningen av strategiskt berättande i organisationer och vilken bild som skapas av organisationen. Hon för resonemang kring samskapande som hon likställer med delaktighet och hur det påverkar de identifikationserbjudanden som realiserar. Förhandlande om mening avseende berättelsen handlar också om förhandlande om makten över den.

Medieforskaren Rob Gill sammanfattar forskningen om corporate storytelling med att den har en kraftfull roll som kommunikationsstrategi för att skapa engagemang hos anställda. Corporate storytelling genererar en kultur som främjar en överensstämmelse mellan organisationens värderingar och varumärke, liksom individens tolkningar av dem (Gill, 2011:13). Berättelser kan användas som strategi för att öka medarbetarnas engagemang och lojalitet till varumärket, vilket i sin tur stärker organisationens interna och externa rykte. De är meningsfulla för organisationer eftersom de skiljer ut vad som är värdefullt i informationsöverflödet. Enligt Gill hjälper berättelser berättare och mottagare att komma till samma slutsatser inför ett beslut samtidigt som de ger utrymme för olika tolkningar utifrån individuella erfarenheter (Gill, 2011:13). Corporate storytelling medverkar till en engagerande kultur och en delad betydelse av mening anställda emellan och mellan anställda och ledning. Enligt honom är forskningen enig om att engagemang nås på ett djupare plan genom berättandet därför att det öppnar för egna tolkningar. Berättelsen har dessutom unika egenskaper som bärare av symbolisk information och förmedlare av innebörd (ibid:3). Gill sammanfattar också kriterier för vad som gör en organisation framgångsrik, däribland tvåvägskommunikation, att i viss mån anpassa värderingarna till de anställdas och ta ett samhällsansvar (Gill, 2011:9). Till skillnad från traditionella former av affärs-kommunikation, såsom policydokument, intranät och e-post, menar Gill att berättelser ger en djupare bild av medlemmarnas lojalitet till varumärket. De främjar dialog och symmetrisk tvåvägskommunikation och skapar förtroende. Storytelling öppnar upp en mer mänsklig och personlig sida från ledningen och ger den anställda möjligheten att vara en del av varumärket med sin tolkning av det (ibid:10).

John Marshall och Matthew Adamic beskriver i en artikel i *Journal of Business Strategy* berättande som ett nyckelverktyg för att definiera en företagskultur. Berättelser är centrala för mänsklig kognition och människor vill gärna att deras livsberättelser ska vara en del av en större berättelse där de har en roll att spela (Marshall & Adamic, 2010:21). Precis som shamanen använde berättelsen i forna kulturer för att vägleda medlemmarna i hur de skulle uppföra sig för att passa in, så kan en företagsledare visa vägen för sina anställda. Författarna har sammanfattat fyra viktiga aspekter för att en organisation ska lyckas med sin användning av storytelling: Det första är syftet; det måste finnas en strategi bakom berättandet (även en folksaga har ett syfte) och det är att ge lyssnaren eller läsaren information om vad som är ett lämpligt beteende inom ramen för kulturen. Det andra är syftningar; berättelsen ska relatera till en gemensam historia, tradition, och till gemensamma värden. Det tredje är människorna; en berättelse behöver en berättare och en publik och att det är berättarens uppgift att förmedla en vision. Den fjärde aspekten handlar om berättelsens förmåga att väcka engagemang för gemensamma värden som genererar ansvar (ibid:20-21).

Ett viktigt inslag i governmentality är spridning av ansvar och att ge en bild av frivillighet. Vi finner med ovanstående forskares beskrivningar av berättelsens funktion i organisationer kopplingar till de två organisationer vi vill studera. Både Leader och Naturskyddsföreningen sätter miljöfrågor och omställning som högsta mål och signalerar medlemsinflytande och frivillighet i sina berättelser. Det ger oss en grund för att ställa frågor om vilka normer berättelserna speglar och vilka identifikationserbjudanden som erbjuds. Genom att undersöka hur två olika berättelser sätts samman kan vi synliggöra deras beskrivning av delaktighet och hur aktörerna använder sig av governmentality.

Om Gill liksom Marshall och Adamic framhåller storytelling som ett verktyg för att skapa engagemang och identifikation, anlägger Gail T. Fairhurst och Linda L. Putnam snarare ett maktperspektiv. Enligt dem har storytelling en funktion för ledande personer att sprida sina ideologier och värderingar i syfte att reproducera makt (Fairhurst & Putman, 2001:110).

Det gör också Carl Rhodes och Andrew D. Brown (2005) i en forskningsöversikt kring berättande och organisationsteori. De menar att berättelser i organisationer kan studeras ur ett maktperspektiv som ett dynamiskt fenomen. Berättelserna anpassas och omformas utifrån rådande diskurser och med hänsyn till olika målgrupper och mottagare och blir ett medel för organisationen att förmedla sin ”sanning” utifrån skiftande omständigheter. De berättelser som har de bästa förutsättningarna att överleva är de som är tidigast etablerade och mest

sammanhängande, medan de som är mindre sammanhållna marginaliseras. Det innebär enligt författarna att berättelserna fungerar som en sorts dramatiserad kontroll. De gör inte anspråk på att vara sanna men får uppmärksamhet och blir ihågkomna utan att ifrågasättas. På så sätt skapar makten en stabil struktur av mening som kan hålla över tid (ibid:174). De menar att det har pågått en diskussion om hur delade berättelser förstärker organisationernas hierarkiska strukturer och snärjer grupper och individer i asymmetriska maktrelationer. Berättelserna finns närvarande i organisationens vardagspraktik med en viss dominerande tolkning av dess betydelse medan alternativa tolkningar exkluderas. De hänvisar till Foucault och menar att berättelsen blir en disciplinär formel för hur organisationens medlemmar agerar och fungerar i relation till varandra (Rhodes & Brown, 2005:175). Här blir det intressant för vår studie att undersöka hur berättelsen hålls samman strukturmässigt och vilken bild den ger av delaktighet.

I sin studie *"Everyone has a story to tell"* resonerar Nancy Thumim kring hur publiker i bemärkelsen "vanligt folk" idag har ett mycket större inflytande över innehållet i medierna, över förhandlandet om mening. Detta är något som också smittar av sig på statliga museer som inser att de behöver möta samtiden. Thumim studerar hur dessa institutioners produktionsprocesser påverkas av att de bjuder in allmänheten att delta med sina erfarenheter och berättelser (Thumim, 2009:617). Thumims studie visar vidare hur statliga institutioner ser en möjlighet att legitimera sin verksamhet genom att bjuda in allmänheten till ett "gemensamt" berättande för att signalera delaktighet, något som enligt henne inte blir så mycket mer än en kosmetisk gest eftersom något strukturellt inflytande inte har varit aktuellt. Det tycks som om museernas egentliga syfte med att bjuda in till delaktighet är ett behov av att legitimera sin fortsatta ställning, något som, menar hon, också är uppenbart i en liknande trend inom public service. Det handlar snarare om hur de vill framstå än ett genuint intresse för "vanligt folk". Någon grundläggande utmaning mot institutionernas makt handlar det egentligen inte om, och det kan det inte göra om allmänhetens deltagande reduceras till att endast bli synliggjorda som en del av innehållet. Att få makt handlar om att ha inflytande över institutionernas strukturer (ibid:634). Studien motiverar frågor om varför det strategiska berättandet används i de undersökta fallen i vår studie.

3. Teoretiska utgångspunkter

Den teoretiska översikten tjänar som stöd för studiens syfte och de frågor vi ställer. Teorin om governmentality kommer att vara vägledande när vi undersöker berättelsernas funktion som styrmedel. Teorier om identitet och diskurs ger verktyg för att undersöka hur identiteter och normer framställs i texten. Slutligen redogörs för narrativ teori och hur begreppet berättelser har gått från en snäv till vid definition.

3.1 Governmentality

Teorin om governmentality bygger på Foucaults föreläsningar 1978-1979. Foucault intresserade sig för mekanismerna bakom maktutövning, exempelvis hur den konstitueras via staten och tillämpas med olika metoder. Han lade fokus på den kunskapsproduktion som uppstod kring styrning och på de strategier som de genererade för att staten skulle kunna säkra sin framtida existens. Foucault talar om ”ledning för att leda”, (förvaltning av förvaltningen): Genom att inom maktapparaten skapa olika subjekt, instanser och program åstadkoms ett ”självstyre” som genomsyras av maktens ideologi (Leffers & Ballamingie, 2012:136).

Governmentality är kopplat till vissa normer, föreställningar och diskurser, och diskursens norm blir viktig att sträva efter för individen. ”Normmakten blir en prestationsambition hos individen och därmed skapas en process där individen självmant anpassar sig till normen” (Gustafsson & Vinterhagen, 2010). Därmed behöver maktens högsta representanter inte själva vara närvarande i fysisk mening, styrningen sker med de ställföreträdande instanserna som speglar och vidarebefordrar den önskvärda ideologin (Leffers & Ballamingie, 2012:136).

Sophia Lövgren beskriver governmentality som en triangel bestående av ”överhet, styrning och disciplin, där teorin omfattar ett nytt synsätt på denna överhet.” Lövgren menar att governmentality handlar om de tekniker som används av organisationer och myndigheter för att styra individers beteende via deras behov för att uppnå vissa mål (Lövgren, 2002:29). Denna styrningsteknik handlar inte främst om påtvingande av lagar utan om taktiker som talar till individens frihet. Det handlar om att forma beteenden efter vissa normer som leder till att individen reglerar sig själv. Foucault talar om ”lydiga kroppar”, där maktutövningen har decentraliserats ut till mikroprocesser riktade mot människans sätt att känna, tänka och uppfatta sig själv. Processerna är varken tvingande eller hindrande utan tvärtom

uppmuntrande och positiva. Den optimala effekten är när en befolkning frivilligt ger upp sin självständighet och låter sig styras av ”ett yttre själv” (ibid:29).

Lövgren poängterar också att governmentality inte enbart ska ses som en institutionernas maktutövning eller att den hör hemma bland vissa politiska principer. Det handlar i grunden om en teknik för förverkligande av varierande politiska idéer. Det gemensamma är själva liberaliseringen av maktutövningen, en decentralisering av den som leder till en individuell självreglering (Lövgren, 2002:31). Eftersom de två aktörerna i vår studie skiljer sig starkt i organisatorisk struktur och antalet mellanled, finner vi teorin relevant för att undersöka om berättelserna med sin form bjuder in till delaktighet och hur individers engagemang och önskvärda beteenden beskrivs i dem.

Medieforskaren Joel Rasmussen menar i sin avhandling ”*Safety in the Making, Studies on the Discursive Construction of Risk and Safety in the Chemical Industry*”, att det finns två huvudsakliga definitioner av governmentality. Den första utgör ett antal variationer av ”sätt att styra”. Den sker genom en ständig utökning av instanser för styrningen och etablering av en känsla av frivillighet bland medborgarna (ibid:35). Den andra definitionen fick stor betydelse under 1900-talets senare del, en typ av nyliberal styrning som kan ta sig i uttryck av ”permanent vaksamhet, aktivitet och intervention” i organisationen och reglering av villkoren för marknaden (Foucault, 2008:132). Den flyter genom hela samhällskroppen och främjar enligt honom ett konsumtionsorienterat, egennyttigt och självcentrerat tänkande. Båda definitionerna har som gemensam nämnare att de söker lösa problem genom att skapa system för beräkningar och rationaliseringar och förlitar sig på expertkunskap (Rasmussen, 2010:36).

Liberalismen har genomgått många utvecklingsfaser. Den formulerades ursprungligen för att värna om individens frihet, framförallt i ekonomiskt hänseende för att främja tillväxt och allmänt välstånd. Adam Smith, som formulerade dess principer på 1700-talet med teorin om laissez faire (”låt gå”), ansåg att det var tillgång och efterfrågan som skulle styra marknaden, inte staten. Den franska revolutionen medförde dock en omvärdering av individens inflytande bland liberalismens anhängare. Massorna var ännu inte redo för att styra över stater, menade de. Det blev nödvändigt med ett konstitutionellt styrelseskick och det skulle kontrolleras av individer som genom utbildning eller egendom var kvalificerade för detta (Larsson, 2005:27). Välståndet ville dock inte infinna sig såsom liberalismens anhängare hoppades. Under senare delen av 1800-talet närmade sig liberalismen därför socialisternas

idéer om bildning och allmän rösträtt som viktiga komponenter för ett allmänt välstånd. Laissez faire-teorin mjukades upp och staten fick inflytande över marknaden genom införandet av progressiv beskattning, allmänna socialförsäkringar och starka fackföreningar. Denna inriktning dominerade fram till 1970-talet då nyliberalismen uppstod (ibid:28-29).

Det kan tyckas som om nyliberalismen pläderade för en återgång till laissez faire, men det är mer komplicerat än så. Där den klassiska liberalismen ville förhindra statlig inblandning, sågs den nu som ett verktyg för att ”driva en aktiv och vaksam politik” för att skapa förutsättningar för en fri marknad (Foucault, 2014:128). Foucault beskriver en utveckling där nyliberala marknadsekonomer sökt omformulera kapitalismen som möjlighet.

Marknadsbaserade lösningar borde kunna tillämpas på exempelvis ekologiska och sociala problem, där beteenden och uppträdanden inte tidigare betraktats som marknadsformer. En viktig ingång var att ändra synsättet på arbete, från att betraktas som en vara till att ses som en skicklighet, och att kompetens var relaterat till individen. Detta innebar också ett annat perspektiv på arbetaren, istället för att vara en passiv kugge i ett maskineri blev denne ett aktiv och medvetet subjekt. Det blev nu intressant att investera i arbetaren genom utbildning. Arbetaren fick ett eget ansvar, blev ”sin egen entreprenör”. De viktigaste ingredienserna för den nyliberala omdefinitionen av marknadskapitalismen var just den ökade känslan av frihet och eget ansvar hos individen. Detta medförde att arbetaren också fick ett eget ansvar för att förbättra sig som person, genom att sköta sin hälsa eller förkovra sig genom utbildning. Man kan säga att governmentality i nyliberal tappning uppgraderade det frivilliga inslaget som funnits tidigare och flyttade över det ansvar som tidigare legat på institutionerna till individerna (Foucault, 2008:226). Ur Foucaults perspektiv, som också Leffers och Ballamingie utgår ifrån i den tidigare beskrivna studien, måste miljörelsens mål i så fall underordnas andra mål som stabilitet och rationella ekonomiska intressen (Leffers & Ballamingie, 2012:137).

I denna studie kan vi med utgångspunkt i teorin om governmentality undersöka hur de båda organisationerna önskar framställa sina projekt. Vi kan också undersöka om texten öppnar för intern kritik och om det framgår att det har funnits några problem under projektets genomförande, frågor som kan bidra till organisationslärande. Den indirekta maktutövningen som är en del av governmentality undersöks i individernas positioner och drivkraft i texten, i vilken mån individer på lokal nivå själva initierar projekt eller om de är beroende av ”yttre krafter” för att komma igång. Hit hör också graden av självstyre och frivillighet i projekten, om identitetspositioner relaterar till inflytande på aktörer, kunskap och normer.

3.2. Diskurs

Hajer definierar diskursbegreppet som ”en samling idéer, begrepp och kategoriseringar genom vilka mening tillskrivs olika fenomen som produceras och reproduceras i en identifierbar uppsättning praktiker” (Hajer, 2005:303).

Ekström och Larsson beskriver diskursbegreppet i egenskap av institutionell kunskapsproduktion. I denna mening har det inom vetenskapen, medierna, byråkratin och medicinen utvecklats kunskap som i relation till institutionen sammankopplas med en viss sorts expertis. Denna kunskap har uppstått ur regler, konventioner och rutiner om vad som ska göras och hur. En institutions diskurs ger den dess specifika karaktär och gör den urskiljbar från andra institutioner genom hur saker sägs, görs och skrivs. De relaterar detta till Foucaults undersökning av hur sjuk- och kriminalvård under sent 1900-tal vidmakthöll sina positioner i samhället genom att konstruera expertkunskap och därmed skilja på vetenskap och okunskap (Ekström och Larsson, 2010:272). Detta relaterar också till Foucaults teori om governmentality som vi tidigare beskrivit, som bygger på att samhällsinstitutionerna ger expertisen en viktig roll.

Enligt Rasmussen etablerar diskurser system för differentiering där positioner kan variera, ibland kan positioner vara jämlika medan i andra sammanhang vissa individer har privilegier och andra inte, någon har expertstatus, en annan anses mindre kunnig, allt styrs av diskursens inneboende regler (Rasmussen, 2010:41). Han menar att ”diskurser konstruerar vissa versioner av verkligheten som inkluderar vissa element och exkluderar andra”. Diskurser och diskursiva praktiker formar inte bara mål och prioriteringar i en organisation utan även identitet (Rasmussen, 2010:41)”.

Bergström och Boréus definierar diskurs med “en uppsättning utsagor, talade eller skrivna, i ett bestämt socialt sammanhang, liksom de mer eller mindre uttalade regler som styr vad som ”kan och inte kan sägas i sammanhanget” (Bergström & Boréus, 2000:17). Enligt författarna “konstituerar diskurser sociala identiteter och föreställningar om världen” (ibid:243). Identitet och diskurs är sammanflätade för både det individuella och gemensamma meningsskapandet.

3.3. Identitet

Rasmussen betecknar identitet som de positioner människor placeras i, i relation till den aktuella diskursen och diskursiva praktiken (Rasmussen, 2010:41).

Identitet förutsätter också möjligheter till identifikation, vilket innebär att subjektet bör uppfatta någon form av mening. Liksom diskursen handlar om inkludering och exkludering gäller detta även för individen. Individen kan anamma eller avstå identifikation i relation till andra möjligheter till identifikation. Enligt Rasmussen befinner sig identiteter i ständig förändring. Detta, menar han, relaterar till Foucaults påstående att makt aldrig fullständigt dominerar, det finns alltid ett visst motstånd och möjligheter till förändring (Rasmussen, 2010:42).

Ulrika Olausson vill med sin avhandling ”*Medborgarskap och globalisering - Den diskursiva konstruktionen av politisk identitet*” studera det kollektiva meningsskapandet och bidra till teoribildningen om medborgarskap och globalisering. Hon utgår från tre händelser som fått utrymme i medierna, Göteborgsbranden 1998, Kosovokonflikten 1999 och Göteborgskravallerna 2001, där hon belyser det kollektiva meningsskapandet och konstruktionen av politisk gemenskap i var och en av dem. Hon menar att det kollektiva meningsskapandet bygger på ”ett nätverk av diskursiva resurser” (Olausson, 2005:24). Dessa kan vara interpersonella samtal, medierapportering, gemensamma föreställningar, erfarenheter och identifikationer. Olausson beskriver hur ”medborgarskap” som begrepp emanerade ur den medeltida staden, fördes in i den klassiska liberala teorin och formulerades som individens formella relation till nationalstaten och dennes rättigheter och skyldigheter gentemot den. Enligt detta synsätt har individen en viktig funktion som aktiv och upplyst medborgare i de demokratiska processerna. Historiskt sett formades nationen till en homogen gemenskap styrd av den etniskt dominerande gruppen, sammanbunden med en gemensam kultur, tradition och historia (Olausson, 2005:30). Den moderna globaliseringen medför emellertid en uppluckring av nationalstaten och den avgränsade gemenskap en individ kan tillhöra. Det är inte längre en självklarhet vad ett medborgarskap då avser. Deltagande i demokratiska processer kan ske på andra nivåer och inom nya gemenskaper. Medborgarskap kan här snarare handla om deltagande i olika sociala och kulturella praktiker som individen kan identifiera sig med, varav politisk identitet kan vara en. Den rör sig bort från parti- och klassbundna sammanhang till ett engagemang kring frågor om jämställdhet, freds- och miljöfrågor (Olausson, 2005:35-37). Vi finner kopplingen mellan medborgarskap och individens deltagande i olika sociala och kulturella praktiker fruktbar för vår studie då den belyser individens roll och dess identifikation med dem. Det relaterar till både Rehnbergs och Gills resonemang om berättelsens betydelse för att skapa engagemang och att finna gemensamma tolkningar av mening. *Deltagande* och *identifikation* blir här viktiga begrepp. Olausson intresserar sig framförallt för identitetsbegreppet och dess relation till meningsskapandet i detta nya

nationellt uppluckrade landskap. Osäkerhet är ett dominerande drag i det moderna samhället, med dess snabba förändringar, och är avgörande för identitetsbyggande, något som på ett individuellt plan kan leda till identitetsproblem. Eftersom kulturen inte längre kan betraktas som en statisk referenspunkt för identiteten resulterar det i att den inte längre upplevs ha en essentiell och stabil kärna. Den är snarare kontextuellt beroende, en konstruktion av föreställningar, värderingar och attityder skapad i en viss diskurs (Olausson, 2005:30-33).

Identiteten kan vara relativt fast och bestämd inom ramen för en viss diskurs och förstärks genom att diskursen skiljer ut vilka identiteter som inkluderas i den och vilka som utgör ”de andra”. Olausson beskriver detta som ”en potentiell identitetsposition, som aktualiseras i den specifika situationen, och som inte gör anspråk på att utgöra någon form av generell kärna hos individen”. Identiteten har både en flexibel och en trögrörlig komponent och dessa aktiveras och kombineras till nya identitetspositioner. Den moderna identiteten kan närmast beskrivas som temporär (Olausson, 2005:33). Rent hypotetiskt kan individen alltså idag röra sig mellan olika diskurser och sociala sammanhang och själv styra över sin kulturella identitet, etniskt, språkligt eller nationellt. Det finns ”ett spektrum av potentiella identitetspositioner att välja mellan”, menar Olausson. Hon för också ett resonemang om politisk identitet och menar att också denna rör sig bort från parti- och klassbundna sammanhang till ett engagemang kring frågor om jämställdhet, freds- och miljöfrågor. Också här är identiteterna kontextbundna och stärks av definitionen av ett ”oss” och ett ”dem” (ibid:35-37).

Även Rasmussen diskuterar identitetens relation till diskursen i sin avhandling *Safety in the Making* (2010). Där analyserar han hur risk och säkerhet konstrueras, reproduceras och förhandlas på arbetsplatser där säkerhets- och riskfrågor är en viktig ingrediens i vardagen. Han undersöker också hur risk hanteras på vissa sätt med vissa tekniker för att nå vissa mål (Rasmussen, 2010:31). Med utgångspunkt i teorin om governmentality påvisar han att hanteringen av säkerhet skiftar i utformning beroende på om de formuleras utifrån ett nyliberalt eller välfärdsperspektiv. En av hans forskningsfrågor berör särskilt hur identitetspositioner konstrueras och förhandlas inom ramen för organisationsmedlemmarnas diskurs, och deras betydelse avseende makt och motstånd (ibid:32).

Olaussons och Rasmussens texter visar att det råder ett samband mellan diskurs och konstruktionen av identitet. Diskursens inneboende regler styr beteenden och formandet av identiteter, liksom vilka positioner de ges i diskursen. Här finner vi värdefulla angreppssätt för vår textanalys där vi får stöd för att undersöka individernas funktioner och relationer i

berättelserna, och hur de bär upp och förmedlar normerna för diskursen, något som har stor betydelse för möjligheten till identifikation.

I enlighet med tidigare forskning har berättelser en funktion som skapande av gemensam mening och engagemang men den kan också betraktas som ett instrument för att bekräfta det som Olausson beskriver som ”den dominanta kulturella ordningen” (Olausson, 2010:39). Berättelsen kan därmed tjäna som verktyg för governmentality. Individens spelar stor roll för denna samverkan som förmedlare av berättelser och sin egen relation till en viss diskurs. Hens berättelse är avgörande för mottagarens inställning till den kontext individen beskriver. Här har också formen för berättandet betydelse.

3.4 Narrativ teori

Aristoteles skapade tidigt en teoretisk grund för studiet av berättelser och formulerade anvisningar som ligger till grund för den moderna dramaturgin. Enligt honom skulle ett dramatiskt verk vara en medveten komposition av handlingar, av liv och innehålla vändpunkter, förvecklingar, en upplösning, karaktärer och repliker. (Aristoteles, 1994:33). Väsentligt för Aristoteles är det linjära förloppet. Stycket ska ha en början, en mitt och ett slut. Det får absolut inte börja eller sluta vid en ”godtycklig” punkt. Ordningen är bestämd, oväsentliga detaljer sällas bort om de inte har betydelse för helheten (ibid:38).

Dramaturgen Barbro Smeds beskriver hur utvecklingen från Aristoteles har gått mot allt friare strukturer av berättande. Shakespeare ställde med sin ”kollisionsdramaturgi” olika värdesystem mot varandra, Tjechov och Strindberg arbetade med helt öppna strukturer. (Smeds, 2004:21-24). Man talar också om en episk-lyrisk berättartradition där innehållet skildras på flera olika och kanske också samtidiga plan (Israel, 1991:92).

Lars-Charister Hydén talar om den *narrativa vändningen* som inträdde inom den narrativa forskningen under 1980-talet. Den innebar en förnyelse av definitionen på berättelser och den narrativa forskningen lockade nu till sig forskare från nya discipliner. Det teoretiska intresset vidgades till att innefatta berättelsers kulturella och sociala kontext samt berättandet som en social handling (Meeuwisse et al. 2008:90). Efter millennieskiftet betraktas berättelser som ständigt föränderliga. Strukturen har spelat ut sin roll, berättelserna ses inte längre som ordnade helheter utan som flerstämmiga och undersöks i egenskap av brottstycken. Intresset ligger på handlingen och på relationerna mellan berättelserna och den kontext de är en del av

snarare än på strukturerna (Rehnberg 2014:41). Det ger forskarna förutsättningar att analysera material på nya, unika sätt (Meeuwisse et al. 2008:91).

Några återkommande argument till varför berättelser är viktiga är att de återfinns överallt, de kan ha olika funktioner och användas i olika kulturella och sociala sammanhang. Berättelser hjälper oss att minnas, planera framåt och organisera händelser, vilket gör att vi kan förstå vad som har hänt. Hydén menar att berättelser förmedlar kunskap, moral och praktiska färdigheter. Berättande är sammanfattningsvis en meningsskapande aktivitet. Berättelsens funktioner och sociala sammanhang har konsekvenser för hur berättelsen organiseras och framförs. Det innebär att alla berättelser anpassas efter kontexten och skapas för sina läsare eller lyssnare. Berättelsen ska ses som en del av sociala och kulturella processen och inte som en färdig produkt eller ett objekt. Detta gäller enligt Hydén även för skrivna berättelser, dessa måste ständigt tolkas för att få mening (Meeuwisse et al. 2008:91-92). Dessa argument kan i vår studie överföras till berättelsens funktion, utformning och användning i en organisation, då den pekar på berättelsens anpassning till kontexten men också dess funktion som meningsskapande.

Czarniawska beskriver berättelsen som en spegling av människans sociala liv. Därför får den betydelse för de mänskliga aktiviteterna och för hur människor agerar i organisationer. Hon pekar också på hur berättelser har en normerande funktion; de talar om hur vi ska agera, genom att vara exemplifierande snarare än demonstrerande. Detta är betydelsefullt för vår studie då vi undersöker identiteternas agerande och positioner i berättelserna, liksom de normer som uppträder. Det relaterar även till vår frågeställning om vilka identiteter som erbjuds läsaren.

Produktion av narrativiteter handlar enligt Czarniawska om att skapa samband mellan handlingar och händelser och att förhandla dem med läsarna (Czarniawska, 1998, kap 2:2-3). I modern narrationsforskning har den linjära berättarformen tonats ner, något som ligger i linje med hur ett berättande med ett deltagarperspektiv lyfts fram. Nancy Thumim konstaterade tidigare att de flesta organisationer idag vill legitimera sin existens genom att visa att deras anställda, publik eller besökare har inflytande över det medierade innehållet i kommunikationen.

Både forskningen om strategiskt berättande och den senare narrativa forskningen ser delaktighet som en central funktion för berättelsen. Här finner vi en koppling till teorin om

governmentality där berättelser som uppvisar delaktighet bland involverade aktörer kan appellera till olika målgrupper för att locka till frivilligt engagemang.

4. Material och metod

Inför studier inom strategisk kommunikation kan fallstudier vara ett lämpligt val. Kvalitativa fallstudier hör ihop med en viss typ av frågeställningar som ofta handlar om en önskan att förstå organisationsmedlemmars upplevelser. Det kan också handla om frågeställningar som rör hur vissa processer och praktiker inom en viss kontext visar sig, och varför dessa fungerar som de gör (Eksell & Thelander, 2014:215). I vår fallstudie kommer två metoder att tillämpas; textanalys samt narrativ analys. I detta kapitel presenteras urval och metod samt genomförandet av dessa. Avslutningsvis diskuteras metodproblemen.

4.1 Urval och material

I denna studie har ett målstyrt urval tillämpats, vilket är ett icke-sannolikhetsurval. Målet med ett sådant urval är att på ett strategiskt sätt välja ut det/de fall som är relevanta för studiens formulerade forskningsfrågor. Det innebär att forskaren väljer ut de aktuella fallen med vissa forskningsmål i åtanke. Vid ett strategiskt urval väljs personer, platser och organisationer ut som är betydelsefulla för att förstå en social företeelse (Bryman, 2011:392).

Termen ”fall” förknippas med fallstudier av en viss lokal eller plats. I denna studie handlar det om två berättelser som är producerade av två olika aktörer. Fallstudier kopplar till den kvalitativa forskningen, då studien är intensivt inriktad på en situation eller en miljö (Bryman, 2011:74). En fallstudie behöver inte innefatta endast en organisation, en enhet eller en text. Fallstudier kan innefatta flera fall inom ramen för en och samma studie och kallas då för ”collective case studies”. Man strävar alltså efter att uppnå detaljerad kunskap om ett antal fall (Eksell & Thelander, 2014:217).

Denna fallstudie görs utifrån två olika projekt, det EU-baserade Leader Bergslagen och Naturskyddsföreningens Julkalender. Båda har använt storytelling som metod i sin kommunikation. De skiljer sig dock åt i egenskap av aktörer och hur medlemmarnas röst blir tydlig i deras berättelser. Fallen har hittats genom målstyrd urvalsmetod, där vi har sökt efter aktörer som använder storytelling i arbetet med miljöfrågor och omställning. En första fråga ställdes till Milis Ivarsson som i många år har arbetat med hållbar lokal utveckling i föreningen Kilsbergskanten. Genom henne kom vi i kontakt med Niklas Högberg och Anki Rauséus som arbetat med storytelling i egenskap av projektledare för Leader Bergslagen 2014. Av dem fick vi rapporten ”Omställningsrörelsens bidrag till en hållbar framtid i Örebro län”. Anki Rauséus tipsade också om att Naturskyddsföreningen arbetat med storytelling i ett

projekt och vi fick kontakt med Kristina Keyzer som varit projektledare för detta. Materialet från Leader Bergslagen utgick från Örebroregionen och materialet från Naturskyddsföreningen var en samling berättelser från hela landet. Vi fann dock en berättelse från vardera aktör som utgick från Lindesberg och tyckte det var lämpligt att välja dessa då det skulle kunna tillföra en tydligare dimension i skillnaderna mellan aktörernas berättande.

4.2 Metod och genomförande

Då fallstudier kännetecknas av att en eller flera enheter studeras djupgående är det vanligt att använda sig av flera metoder för att uppnå en djupare förståelse av det valda ämnet (Eksell & Thelander, 2014:215). För att frambringa ett så optimalt resultat som möjligt kommer vi i vår studie att kombinera två olika metoder; textanalys och narrativ analys.

4.2.1 Text- och narrationsanalys

Att producera text är en aktiv handling där skribenten skriver utifrån en viss kontext och ett visst perspektiv. När en text konstrueras tar skribenten ställning och gör semantiska val. Valen är betydelsefulla och avgör vilka påståenden och vilken världsbild som kommer till uttryck i texten. Skribenten avgör alltså hur textens mening ska tolkas genom hur något representeras, vilka tecken, ord och former som valts under textproduktionen. Därefter tolkar läsaren texten och skapar en bild av situationen utifrån sina referensramar. I och med det är varken läsaren eller skribenten neutrala eller passiva (Ekström & Larsson, 2010:153).

Fallstudier används vanligtvis där kontextuella samt situationella infallsvinklar har stor betydelse (Ekström & Larsson, 2010:19). I denna studie kommer vi att fördjupa oss i och undersöka de valda texterna ingående, därefter kommer vi att jämföra dem för att identifiera eventuella skillnader och likheter. Enligt Ekström och Larsson handlar textanalys om att närma sig texten förutsättningslöst. Syftet med en textanalys är att närma sig en text, där forskaren provar sig fram genom att öppna en dörr, ställa en fråga och/eller göra en iakttagelse som man väljer att undersöka närmare. Forskaren fortsätter sedan på samma vis fast från ett annat håll och öppnar en ny dörr. På så sätt fortsätter arbetet för att se ett eventuellt mönster och sedan testa vidare (ibid:160).

För att skapa några ingångar till studiens valda texter kommer vi att använda tre av de analysbegrepp som Ekström och Larsson nämner i sin analysmodell: *interaktion*, *relation* och *koherens* (Ekström & Larsson, 2010:160). När man tittar på en text kan begreppet interaktion jämföras med samspel och växelverkan. Det innebär att avsändare och mottagare måste kunna

interagera med varandra. Människor har en vilja att förstå varandra och nå en ömsesidig förståelse, något som ofta är svårare att uppnå i skrivna texter än i verbala samtal. I vanliga fall är texter riktade till en målgrupp med syfte att nå alla i målgruppen. Det kan dock vara problematiskt att planera en specifik förståelse, eller en viss läsväg av en text eftersom den kan ha flera läsvägar (Ekström & Larsson, 2010:157-158).

I stora drag handlar all kommunikation om att nå, påverka, stärka och förbättra en relation med en önskad målgrupp exempelvis genom en text. Problemet med medietexter som riktar sig till flera läsare är att relationsbyggandet försvåras eftersom de ska nå många läsare på samma gång. Ju fler läsare man riktar sig till desto mindre vet man om sina läsare. Detta gör att man skapar en ”idealisk läsare” som man försöker bygga en relation till med hjälp av språkliga redskap. Svårigheterna blir att föreställa sig en läsare som man till exempel vill övertyga om något eller berätta något för och förutse vad läsaren kan ha för frågor. I bästa fall kan flera läsare identifiera sig med den ”idealiska läsaren” som skribenten riktar sig till (Ekström & Larsson, 2010:158). I en textanalys undersöker man det som fungerar som relationsskapande med hjälp av språket. Man kan exempelvis se över om det finns frågor och uppmaningar som öppnar en dialog, om texten visar känslor genom utrop och värdeord, om dessa skapar en reaktion, tilltalar läsaren och om det är tydligt vem som tilltalar och vem texten vill tilltala (ibid:159).

Koherens innebär att en text är sammanhängande och meningsfull på global nivå (makronivå) och lokal nivå (mikronivå). Den globala nivån är övergripande, här söker man förståelse för vad det är för typ av text man läser. På lokal nivå går man däremot djupare in i texten. Man söker förståelse för hur ord, fraser och satser länkas till varandra på ett meningsfullt sätt och går in på textens stycke- och meningsnivå. När man analyserar en text på mikronivå kan textens delar ha olika funktioner såsom berättande, beskrivande, argumenterande eller utredande. Dessa bidrar tillsammans till den globala koherensen (Ekström & Larsson, 2010:159).

En narrativ analys kan beskrivas som ett sätt att ta fram data som är sensitiv för en persons upplevelse av tidsmässiga sekvenser och dennes framställning av dem. Det rör sig om subjektets kopplingar mellan det förflutna, samtiden och framtiden och dennes roll i skeendet. Subjektet formar och organiserar kopplingar mellan dessa skeenden och tillmäter kopplingarna vissa betydelser som utgör råmaterialet för narrativa studier (Bryman, 2011:527). I vår studie kommer vi att lägga särskild vikt vid den narrativa strukturen, de

narrativa mekanismer som används för att förstärka berättelsen. Det innebär att vi kommer att klassificera dem som linjära (aristoteliska) eller icke-linjära (episk-lyriska). Men eftersom en icke-linjär berättelse inte med automatik inbjuder till reell delaktighet, kompletterar vi den strukturella analysen med att undersöka hur sammanhållen berättelsen är utifrån Rhodes slutsats, att de berättelser som har störst förutsättningar att överleva är de som är mest sammanhängande (Rhodes & Brown, 2005:174).

4.3 Analysfrågor

När analysfrågorna formuleras bör forskaren komma ihåg att syftet med en textanalys är att finna det som karaktäriserar en text. Är texten exempelvis tydlig, lätt, otydlig, svårtillgänglig, engagerande, empatisk och övertygande eller opersonlig och formell? Varför? (Ekström & Larsson, 2010:164). Denna textanalys har karaktären av en uppifrån-och-ned-analys som innebär att forskaren utgår från textens helhet ”makro” för att sedan gå ner i dess delar ”mikro” (Ekström & Larsson, 2010:163). Vi har strukturerat och formulerat våra analysfrågor utifrån våra frågeställningar som i sin tur utgår från syftet att undersöka hur engagemang och spridning av ansvar yttrar sig i två organisationer, och hur de använder sig av berättande i sina texter.

För att besvara vår första forskningsfråga, ”Hur beskrivs olika identiteter i berättelserna, vilka roller har de och vilka relationer har de till varandra?”, har vi utifrån våra teoretiska begrepp interaktion och relation formulerat tre frågor: Vem talar i texten? Vem talar texten om? Hur benämns personer (namn, pronomen, titlar, osv...)?

För att besvara vår andra forskningsfråga, ”Hur beskrivs önskvärda beteenden inom ramen för berättelsernas diskurs?”, har vi utifrån våra teoretiska begrepp formulerat tre frågor: Vilka önskvärda beteenden (normer) finns i texten? Vad händer i texten? Finns det en värderande ton i beskrivningen av skeenden (modalitet)?

För att besvara vår tredje forskningsfråga, ”Hur beskrivs delaktighet i projekten?”, har vi utifrån våra teoretiska begrepp interaktion, relation och koherens formulerat följande frågor: Vem riktar sig texten till? Talar texten med eller till mottagaren? Förekommer retoriska figurer och vilka (metaforer, jämförelser och exempel)? Vilken ton har texten (formell eller informell ton)? Använder man öppna frågor till läsaren (är den informerande, instruerande)? Förekommer uppmaningar, frågor och erbjudanden? vad påstår texten? Har den en bred eller smal kod (används vissa facktermer/referenser, är texten svår eller lättläst)? Vilka teman finns i texten?

För att besvara vår fjärde forskningsfråga, ”Vad säger berättelsens struktur om organisationens bild av delaktighet?” kommer vi att använda oss av en narrativ analys. Där belyser vi berättelsernas narrativa struktur och i vilken grad de är linjära eller icke-linjära men också genom att studera om texterna är sammanhållna eller faller isär. Vi kommer att ställa följande frågor till texten: Vilken struktur har berättelserna? Vilken betydelse har de för bilden av delaktigheten?

4.4 Metodproblem och begränsningar

Hur kvaliteten på forskningen ska mätas och om de genererade resultaten är ”riktiga” och ”sanna” har länge diskuterats inom vetenskapen (Eksell & Thelander, 2014:219). Enligt förespråkare för kvalitativ forskning bör man inte efterlikna den formalistiska kvantitativa metoden, där det är viktigt att följa procedurer och uppnå vissa kvalitetskriterier. I stället kan kvalitativa forskare framföra en diskussion om studiens metodologiska styrkor och svagheter exempelvis hur urval har genomförts, typen av material som samlats in och vilken sorts slutsatser som är möjliga att generera. Med en sådan diskussion visar forskaren på en reflexiv medvetenhet. Det innebär att forskaren funderar och reflekterar över processen då vetenskaplig kunskap bildas, att tolkningen problematiseras och att forskaren själv blir föremål för reflektion (ibid:222).

Vanligen utgår kvalitativa forskare från en socialkonstruktionistisk epistemologi och ontologi. De är inte intresserade av att fånga verkligheten eller fallorganisationen som den är, eftersom språket är mångtydigt och självständigt i förhållande till en utomspråklig verklighet. Av den anledningen måste fokus i kvalitetsbedömningen riktas mot hur forskaren framställer det fenomen som studeras i en organisation, alltså forskarens aktiva roll i konstruktionen av verkligheten (Eksell & Thelander, 2014:222). Nedan diskuteras denna studie med hjälp av kvalitativa kriterier: trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet och bekräftelsebarhet. Dessa begrepp är delkriterier för tillförlitligheten (Bryman, 2011:354).

Trovärdighet (credibility) - För att uppnå trovärdighet bör forskaren samla in ett rikt empiriskt material (Eksell & Thelander, 2014:221). För att uppnå detta kriterium bör man studera en fallorganisation under en längre period. För att läsaren ska kunna validera studiens kvalitet är det viktigt att dessa aspekter dokumenteras och finns tillgängliga (Eksell & Thelander, 2014:221). Detta för att man ska lära sig ”kulturen” och bygga upp en viss tillit men också för att ha möjlighet att testa olika tolkningar av dem som studeras. De här fallen har studerats en kort period med liten möjlighet att samla ett omfångsrikt empiriskt material. Vi har inte gjort intervjuer och därmed inte fått insikt i kulturen inom respektive organisation. Däremot har vi

gjort djupgående analyser av texterna och kompletterat med en narrativ strukturanalys, och därmed sökt skapa ett så rikt material som möjligt ur de två fallen.

Överförbarhet (transferability) - Här menas att resultatet från en fallstudie går att applicera på en annan situation eller till ett annat fall, vilket är omöjligt ur ett socialkonstruktivistiskt perspektiv eftersom det inte existerar endast en ”verklighet” (Eksell & Thelander, 2014:221). I en kvalitativ studie är det viktigare att framställa en tät beskrivning. Det innebär att forskaren inte enbart beskriver en viss handling utan också förklarar kontexten så att den blir meningsfull för andra. Det är alltså den täta beskrivningen som ökar förutsättningarna för läsaren att överföra kunskaperna till andra situationer (ibid:221). Med hjälp av textanalysens frågor har vi bland annat fått fram en grundlig beskrivning av identiteter, maktrelationer och strukturer i berättelserna liksom kommunikationssituationen. Därmed menar vi att vi har skapat den täthet i beskrivningen och den kontext som gör det möjligt för läsaren att föra över kunskapen till andra situationer. Utifrån detta är målet att uppnå överförbarhet i vår studie. Urvalet i denna studie är inte generaliserbart då det baseras på är ett icke-sannolikhetsurval. Det innebär att resultaten enbart säger något om de valda fallen och inget generellt (Bryman, 2011:392). Våra slutsatser kan inte säga något om andra liknande fall, då urvalet är litet för att kunna dra generella slutsatser om det valda ämnet (Ibid:352). Därmed brister generaliserbarheten när det gäller urvalet. Kritiken som handlar om generaliserbarheten inom fallstudier är att man endast studerar en organisation, man menar att den genererade kunskapen endast är intressant för just det studerade fallet (Eksell & Thelander, 2014:215-216).

Pålitlighet (dependability) - För att en studie ska vara pålitlig bör det finnas en fullständig och tillgänglig redogörelse av alla faser i forskningsprocessen (Eksell & Thelander, 2014:221). I vår studie har vi haft som mål att tydliggöra hur de övergripande forskningsfrågorna bryts ned och besvaras, vi har exempelvis visat kopplingen till metoderna (se 4.2.2 analysfrågor). Här ingår även en bedömning av hur motiverade de teoretiska slutsatserna är (ibid:222). För att ett argument om ett visst ämne eller fenomen ska vara tillförlitligt och giltigt bör argumentet ha en teoretisk grund i vetenskapsvärlden, uppgifterna vara sanna och argumenten koherenta (Ekström & Larsson, 2010:14). Enligt Bryman bör man även diskutera i vilken utsträckning de teoretiska slutsatserna är motiverade. I vår studie kopplar vi analys till teori och tidigare forskning. Vi anser oss ha grund för de slutsatser vi drar då vi ständigt diskuterar våra slutsatser och motiverar dessa utifrån studiens valda teorier och tidigare forskning. På så sätt har vi försökt att uppnå pålitligheten i vår studie (Bryman, 2011:355).

Bekräftelsebarhet (confirmability) - Här ska det framgå tydligt att forskaren inte medvetet haft med sina personliga värderingar eller sin teoretiska inriktning för att påverka utförandet av och slutsatserna från en undersökning. Forskaren ska kunna säkerställa att dennes egna subjektiva tolkningar inte påverkar studien, vilket kan vara en utmaning inom kvalitativ forskning (Bryman, 2011:355). En vanlig kritik mot kvalitativa fallstudier rör objektiviteten. Skeptiker menar att forskaren kan bli alltför involverad och genom sina frågor påverka resultatet i en viss riktning. Precis som annan kvalitativ forskning ifrågasätts även forskarens utrymme för subjektiva tolkningar (Eksell & Thelander, 2014:215-216). Eftersom objektivitet är ett kriterium som är svårt inom kvalitativ forskning har vi således haft som mål att vara neutrala. Detta har vi försökt uppnå genom att vara noggranna med att förtydliga kopplingen mellan resultat och data samt att oupphörligt se till att resultaten har sin grund i de texter som analyserats. Vi har ständigt återvänt till de ursprungliga texterna i vår analys och exemplifierat fenomenet i texten med citat.

5. Resultatredovisning

I detta kapitel presenteras en sammanfattning av de valda berättelserna som organisationerna har producerat. Därefter följer vår analys som baseras på studiens syfte. Analysen är indelad enligt forskningsfrågorna med tematiska underrubriker. Därefter diskuterar vi analysens resultat samt drar slutsatser med kopplingar till teori och tidigare forskning.

5.1 Sammanfattning av berättelserna

Båda berättelserna utgår från Lindesberg. I Leaders berättelse deltar berättaren Margareta Garp i flera olika projekt som startats genom Leader. Hon är i medelåldern, engagerad i miljöfrågor och åker tillsammans med miljöengagerade grupper på föreläsningar, uppstartsmöten och studiebesök. Leaders berättelse används för att beskriva en mångfald av projekt och aktiviteter som har genomförts under en viss tidsperiod.

SNF:s berättelse utgår från Jens Råberg som jobbar på kommunen och är engagerad i miljöfrågor. Han vill dela med sig av sina erfarenheter från sitt engagemang och ger olika exempel på gemensamma aktiviteter som man kan ägna sig åt och inspirera andra med. Det viktiga i SNF:s text är frågan om hur man sprider kunskap och engagemang, och svaret på detta är att det görs bäst av individen/medlemmen. Vem som helst är i princip den individen, alla kan.

5.2 Analys

Hur beskrivs olika identiteter i berättelserna, vilka roller har de och vilka relationer har de till varandra?

Berättelsens olika röster

I Leaders fall är framförallt två röster tydliga: Den ena tillhör Margareta Garp som har författat texten. Hon finns oftast närvarande som ett ”vi”:

”Vi blev inspirerade av andra omställare, t ex de från Hjulsjö och de andra omställningsbyarna i Leaderprojektet Omställning i Praktiken.”

Den andra rösten tillhör Leader och framträder i dessa frågor:

”Har ert omställningsarbete gett ringar på vatten-effekt runtom Linde/ i Länet?”, ”Vilka erfarenheter vill du dela med dig av? Text gällande att engagera folk lokalt?”, ”Finns det något som du är särskilt stolt/glad över? Framgångsfaktorer?”

Även i SNF:s text talar framförallt två röster: en namnlös skribent, som representerar SNF, och Jens Råberg. Jens Råberg blir efter ingresstycket berättaren i texten:

”Jag tror på att utvidga gränsen för omtanke”

Den namnlösa rösten ställer i ingressen fråga som den själv besvarar:

*”Örebro Hur sprider man kunskap och engagemang?”
”Ja, det vet Jens i Lindesberg”*

SNF-berättelserna beskriver även de olika former av ”vi” och vilka som inkluderas, liksom grupper som inte inkluderas.

Jag eller vi

I Leadertexten inkluderar Margareta Garp sig själv i gruppen ”vi” när hon talar om hur ”vi blev inspirerade av andra omställare”. Dessutom ingår hon i en grupp som håller i offentliga möten, ”våra offentliga möten” som hon själv formulerar det. Termen ”vi” används vid sju olika tillfällen i texten där olika grupper ingår. Den förekommer i samband med olika aktiviteter, exempelvis: ”vi koncentrerade oss”, ”vi har pratat om många ämnen”, ”vi har gjort studiebesök för att lära oss mer om solceller”, ”vi blev inspirerade av andra omställare” och ”vi syns utåt”.

”Vi”, framstår som flera grupper bestående av personer i övre medelåldern och som återkommande är aktiva och inspirerande i projektet.

I SNF-texten är Jens den enda personen med namn. Han identifierar sig med två olika gemenskaper, en privat och en professionell, där olika personer inkluderas. Exempel på personer som ingår i Jens privata sfär är grannarna i texten:

”Vi fick lite pengar av värden som vi köpte träd och buskar för”.

Den professionella sfären är kommunen där Jens arbetar:

”Jag jobbar inom kommunen, och de senaste gångerna vi har haft miljökurser på”

Andra personer i berättelsen

I Leaders text talas det om de boende i Hagaberg med olika etniska ursprung och deras barn:

”Redan året innan initierades odlingar av en deltagare i ett hyreshusområde i Hagaberg, som har blivit mycket uppskattat av de boende och skapat en ny gemenskap mellan grannar (och deras barn!) med många olika etniska ursprung.”

Denna grupp intar en uppskattande hållning till projektet och får en passiv roll i relation till ”vi”-grupperna. I berättelsen finns också aktörer med framträdande status och betydelse för ökad kunskap och motivation för att driva projektet. Dessa är Anders Persson grundaren av Framtidsveckan, liksom Per Holmgren och Staffan Lindberg. Slutligen nämns också gruppen ”folk” som kommer till butiken och kommenterar.

I SNF:s text nämns ”kommunalrådet”, ”kompisar”, ”hyresvärd”, ”grannar”, ”alla”, ”andra”, ”man”, ”själv”, ”några tyckte”.

I Leaders fall talar skribenten ofta utifrån ett ”vi” och lyfter fram hela organisationens framsteg, där individen är underordnad. Leader framställs som upphovet till förändrade beteenden. De individer som lyfts fram i Leader är de som har ”expertstatus”, som sitter på kunskapen. Tre av subjekten i texten uppfattar vi som “experter”, då de omtalas med för- och efternamn, alla är män och har status som kunniga inom områden som är viktiga för omställningsarbetet. Anders Persson är grundare av Framtidsveckan (som hålls varje år) och har hållit föredrag och inspirerat Leaderdeltagarna i Lindesberg. Per Holmgrens kunskaper skrivs inte ut i texten men det är allmänt känt att han är meteorolog och engagerad i klimatfrågor. Staffan Lindberg föreläser och bloggar om klimatfrågor.

Garp beskriver olika grupper och det blir oklart vilka som utgör ett ”vi”, det blir ett flytande begrepp i texten. Hon rör sig med detta ”vi” mellan olika sammanhang inom projektet, genom att exempelvis delta i studiebesök, föredrag eller samtalsgrupper. Ibland används också ”personer”. Detta uppfattar vi som grupper eller individer där rapportören själv inte har ingått. Det sker till exempel med Hagabergsgruppen som aldrig beskrivs som ett ”vi” utan i tredje person och mer distanserat, som just ”personer” men också med ”man”, ”deltagare”, ”boende” samt ”grannar och deras barn med olika etniska ursprung”. Här ser vi att det smyger sig in ett ”vi och dem”-perspektiv där ”vi” föregår med gott exempel och får ”de andra” att förändra sitt beteende. Det innebär att de boende i Hagaberg framställs som passiva i förhållande till de medlemmar i projekten som inte bor där. Hagabergsbarnas engagemang stannar i Hagaberg medan övriga individer som är aktiva i Leader ingår i och rör sig mellan olika projekt och träffar andra engagerade grupper i regionen. Individerna får olika positioner i den omställningsdiskurs som Leader står för, trots att de ingår i samma berättelse. Texten får Leader att framstå som en sammansvetsande verksamhet, och i den mån individer är inspirerande så är det de som lever utanför Hagaberg som är engagerade i Leader.

Det uppstår två diskurser i Leaders text som står i olika relation till varandra: ”vi”-grupperna och Hagabergsgruppen. ”Vi”-gruppen har en aktiv roll medan Hagabergsgruppen framstår som tacksam och passiv. ”Vi”-gruppen utmejslas som mer föredömlig och bekräftar samtidigt sin identitet, och sina värderingar. De är gruppen som tar miljöansvaret på allvar, och därmed svarar mot en allmänt utbredd diskursiv kod (Dahl, 2014:15).

Rapportören uttrycker förvåning över att Leaders aktiva medlemmar är engagerade trots sin höga medelålder. Vi får intrycket av att hon själv ingår i denna grupp. Det uppstår en fråga om frånvarande grupper i texten. Var är exempelvis ungdomarna? Det framgår inte i texten om de ingår i de övriga grupperna.

Den mest prestigefyllda positionen i SNF:s berättelse intas av kommunalrådet. Jens beskriver sig själv som anställd i samma organisation som hen, och befinner sig därför troligen i en mer underordnad position. Kommunalrådets position förstärks av att hen är betydelsefull i skapandet av goda exempel. Hen får en symbolisk roll av auktoritet och föredöme som tar ställning för arbetet med miljön, exempelvis genom att äta vegetariskt i offentliga sammanhang. Den allra nedersta positionen intas av ”kompisar”, ”grannar”, ”hyresgäster” och ”hyresvärd”.

Inför en presumtiv medlem i SNF kan Jens positiva relation till kommunchefen (och som

anställd i samma organisation) ses som förtroendeingivande. Om kommunalrådet framställs som det möjliga föredömet, beskrivs grannarnas aktiviteter kring odlingsprojektet på ett praktiskt plan. Att Jens är medlemmen som berättar om möjligheten att engagera sig och påverka, visar att medlemmen är det viktigaste subjektet för SNF för att nå målen. SNF:s text utgörs av en enda diskurs med mer jämlika positioner men med en avvikelse: den mest prestigefyllda positionen intas av kommunalrådet.

Leaders text ger intrycket av att makten är jämnt fördelad men vid en närmare läsning visar det sig att de flesta initiativ som lyfts fram i egenskap av inspirerande, kommer från experter eller personer som redan tidigare varit engagerade i Leader. Hyresgästen, en vanlig medborgare, som startade odlingen i Hagaberg får ingen sådan uppmärksamhet. Det ger intryck av att hen har lyfts in i sammanhanget för att det passar projektets syfte (inte minst därför att hens odlingsprojekt startade ett år innan Leader Bergslagen drog igång).

I SNF:s text görs det tydligt att Jens har två roller, dels som en ”granne”, ”kompis” eller ”hyresgäst”, men också som anställd på kommunen med en underordnad relation till kommunchefen. Texten bjuder in läsaren till identifikation på ett helt annat sätt än Leadertexten. SNF-texten lyfter fram medborgaren och odlingsarbetet beskrivs mer målande och skapar större igenkänning för mottagaren.

Hur beskrivs önskvärda beteenden inom ramen för berättelsernas diskurs?

En engagerad miljövän

I Leaders text framhålls sökande av kunskap som ett önskvärt beteende hos en miljövän:

”Folk börjar bli medvetna” och ”Vi har gjort studiebesök för att lära oss mer”.

Ytterligare ett exempel på vad som betecknar en miljövän är olika initiativ för omställning. Ett viktigt exempel är odlingarna i Hagaberg:

”... initierades odlingar av en deltagare i ett hyreshusområde i Hagaberg, som har blivit mycket uppskattat av de boende och skapat en ny gemenskap mellan grannar (och deras barn!) med olika etniska ursprung.”

I SNF:s text uttrycker Jens vikten av att inspirera andra och föregå med gott exempel. Det i sig är att agera som en miljövän:

”Grannar har engagerat sig i att plocka skräp”.

Även andra subjekt i form av hyresvärd, hyresgäster och kompisar engagerar sig på olika sätt. Kommunalrådet skulle enligt berättaren kunna agera som ett föredöme:

”Om alla visste att kommunalrådet exempelvis åt vegetariskt vid alla sina möten, och det av klimatskäl, så skulle det vara en tydlig signal till många andra”.

I Leaders text beskrivs de engagerade, aktiva medelålders deltagarna som drivande och inspirerande i projektet. Texten beskriver också projektet som ett sätt att förändra beteenden:

”Folk blir medvetna”,

något som senare leder till att ”vi” har ordnat möten. Garp skriver även att

”Vi har gjort studiebesök för att lära oss mer”.

Vår tolkning är att alla som inkluderas i ”vi” är en inspirerad grupp som vill lära sig mer för att kunna ändra sitt beteende mot en omställningsvänlig livsstil. Garp skriver också att:

”80 medlemmar tillsammans köpt 111 andelar för att bygga en solcellsanläggning på Lindeskolans tak. Det sker i samverkan med Linde Energi och LiBo som planerar att bygga en lika stor solcellsanläggning på ett annat tak centralt i Lindesberg”.

Dessa citat framhåller att Leader föregår med gott exempel och inspirerar folk att bli medvetna och ändrar attityd och beteende, vilket bidrar till omställningsarbetet. Den individ som köper andelar i solcellsanläggningen, går på många möten, gör studiebesök och engagerar sig, får ingå i det ”vi” som är de som engagerar sig i Leaderprojektet.

I SNF-fallet lyfts det individuella engagemanget fram som ideal. Det finns en stark betoning på frivillighet, på individens val att ta personligt ansvar för organisationens överlevnad.

I den moderna miljödiskursen har ansvaret för klimatet förskjutits från samhället till individen, och vi ser att båda texterna pläderar för att individen bör ta ett individuellt ansvar för miljön (Dahl, 2014:15).

Hur beskrivs delaktighet i projekten?

Olika sätt att tilltala läsaren

Leaders text kräver en viss förförståelse för att läsaren ska kunna hänga med. Den inleder med meningen:

”Omställning Lindesberg bildades efter ett föredrag med Anders Persson som är ”grundare av Framtidsveckan...”.

Här förutsätts att läsaren förstår innebörden av begreppet ”omställning” samt vad Framtidsveckan är. Texten hos Leader har dels en övergripande formell ton. Garp talar till exempel aldrig om sig själv som ”jag” utan alltid som ”vi”.

Fler exempel på Leadertextens formella ton är att den har en redogörande form:

”Vi har undersökt alla matbutiker i Lindesberg hur mycket ekologiskt de har och även meddelat Nerikes Allehanda som gjorde reportage om det.”

SNF inleder med en fråga för att fånga uppmärksamheten:

”Örebro Hur sprider man kunskap och engagemang?”

Här uppmanas läsaren att delta genom att:

”man agerar själv, och det påverkar vidare” och ”Det handlar egentligen bara om att våga, och veta att man spelar roll!”.

Tonen i texten är i första stycket informell då textens språk är mer vardagligt med drag av talspråk:

”Vi fick lite pengar av hyresvärden som vi köpte träd och buskar för”.

Språket är personligt då berättaren talar om sig själv som ”jag” och fungerar som berättarröst genom hela texten. I det andra stycket som handlar om Jens arbetsplats förändras tonen och blir mer formell. Ett exempel är när termen ”ledarskapseffekter”, ”klimatskäl”, ”kommunalrådet”, ”klimatsmart”, ”materiella effekter”, skrivs in.

Leadertexten uppvisar en smal kod för läsaren. Ett exempel är begreppet ”omställning” som är mindre utbrett än begrepp som ”klimat” eller ”miljö”. Här tolkar vi det som att omställning är ett begrepp som EU har anammat och vill etablera. Det blir mer komplicerat att förstå Leaders begrepp för en utomstående, det är nyare och har inte använts lika länge. Klimat och miljö är gamla etablerade begrepp som allmänheten förmodligen har lättare att omsätta i sin egen vardag. De ingår redan i den allmänna diskursen om miljöfrågor sedan 60-talet.

Vi tolkar det som att ”omställning” används av Leader som ett mer internt begrepp eftersom texten inte direkt riktar sig till allmänheten och därför inte behöver förklaras. Leaders text vänder sig inte till allmänheten utan snarare till finansörerna. Det ger intrycket att texten som berättelse inte har något särskilt värde för organisationen, annat än som ett bevis för att någon form av berättande har använts i projektet.

EU är en offentligt finansierad organisation och ur det perspektivet är det viktigt att språket är vårdat, enkelt och begripligt. Ett sammanfattande begrepp för detta är ”klarspråk”. Texten ska vara tillgänglig för medborgarna, särskilt om den skrivs av myndigheter och offentliga organisationer. Det handlar om demokrati (Myndigheternas skrivregler, 2014:9). Språket i berättelsen appellerar inte till nya målgrupper bortom de redan insatta. Vi ser ett samband mellan användningen av omställningsbegreppet, det vill säga en relativt smal kod och antalet experter som förekommer i Leaders text. Att använda begrepp som inte direkt relaterar till mottagarens vardag kan ge intrycket att diskursen inte angår individen.

Här får vi syn på normen; det är experterna som driver utvecklingen för en miljövänligare värld och de gör det med begrepp som är nya för allmänheten. Det leder också till en positionering mellan identiteterna i berättelsen. För att vara en del av den bör även personer utan expertstatus skaffa sig kunskap om begreppet. I texten är det företrädesvis personer med hög ålder som skaffar sig kunskap. Vi har tidigare konstaterat en avsaknad av unga människor i texten. Kommunikationen riktas inte till någon annan målgrupp än den som berättarjaget befinner sig i. Den enda extern kommunikationen sker via återbruksbutikens skyltfönster. Detta i kontrast till SNF:s berättarjag som framstår som yngre och som tillsammans med andra medlemmar snabbt når ut till omvärlden via sociala medier och därmed på ett helt annat sätt förmår bjuda in till delaktighet.

De ledande frågorna i texten som vi har identifierat som organisationens röst skulle kunna betraktas som en möjlighet att diskutera problem som har uppstått, ett tillfälle att dela erfarenheter och redovisa genomskinlighet och ärlighet, men något sådant beskrivs inte. Frågorna redovisar tvärtom öppet organisationens makt över texten eftersom de styr svaren till en ensidigt positiv bild av projektet:

”Vilka erfarenheter vill du dela med dig av? Text gällande att engagera folk lokalt?”

Frågan ger inget utrymme att ventilera negativa erfarenheter av projektarbetet. Den leder berättaren i en viss riktning genom att föreslå en viss typ av svar. Garps svar blir därför att:

”Det är en stor fördel att ha en samlingslokal där man kan träffas och även att det går att skylta så att vi syns utåt. Folk som kommer in till ReDesign-butiken kommenterar ibland.”

Vi kan konstatera att det finns en mängd mellanled mellan EU:s centrala maktsfär och Margareta Garp, något som kan betecknas som en långt gången och finmaskig decentralisering av styrningen. Även de ledande frågorna i texten fungerar som ställföreträdande instans för makten. De leder berättaren i en viss riktning och genererar den typ av ”lydnad” som Foucault beskriver som en önskvärd effekt av governmentality (Lövgren 2002:29). Svaren ger en begränsad bild av berättarens erfarenheter av projektet och förmedlar inte en bild av reell delaktighet.

SNF:s text talar till läsaren med bred kod och erbjuder målgruppen möjlighet till identifikation. Texten förmedlar att det är enkelt att engagera sig, alla kan bidra med något. Här poängteras individens initiativ och självständighet med meningen ”Man agerar själv, och det påverkar vidare”. Texten kräver inte samma förförståelse då den använder redan etablerade begrepp som ”klimat” och ”miljö”.

Texten är skapad för att nå nya medlemmar och måste landa i deras egen verklighet, appellera till deras referensramar. Texten är lättläst och kan locka nya målgrupper, då fler personer blir inkluderade. Klimat och miljö är begrepp som är vanliga och ingår i allt fler människors referensramar. Det gör att fler kan relatera till begreppen och hur de kan omsättas i vardagens praktiker, till exempel genom sopsortering eller att skänka kläder till second-handbutiker. I texten rör sig makten ut från organisationen till medlemmarna och bjuder in till reell delaktighet.

Rehnberg bekräftar att delaktighet/ samskapande har stor betydelse för bilden av organisationen och de identifikationserbjudanden som realiserar. Det handlar om att spela på olika strängar beroende på den mottagare man vill nå (Rehnberg, 2014:193, 230).

Vad säger berättelsens struktur om organisationens bild av delaktighet?

Berättelsens teman och komposition

Leaders text består av två huvudsakliga teman: omställning och engagemang. De har i sin tur sammanlagt 22 underliggande teman.

Under omställningstemat finns nio teman, dessa är:

”Framtidsveckan”, ”mat och odling”, ”konsumindre”, ”hållbara kläder”, ”gifter i maten”, ”ekologiskt”, ”odlingsgrupp”, ”stadsodling”, ”solceller”.

Under engagemangstemat finner vi 13 teman:

”Träffas på kaféet”, ”spåna”, ”en ny gemenskap”, ”studiebesök för att lära sig mer”, ”80 medlemmar köper 111 andelar i en solelsanläggning”, ”bildande av en ekonomisk förening”, ”plan att bygga en till solcellsanläggning”, ”inspiration av andra omställare”, ”arrangemang av offentliga möten”, ”folk börjar bli medvetna”, ”folk kommenterar”, ”solcellssgrupp/solelsförening”.

Strukturen i Leaders text har en rapporterande karaktär där olika aktiviteter räknas upp, liksom individer och grupper som har varit involverade kring aktiviteterna. Strukturen bryts upp i textens sista stycke av tre frågor som därefter styr berättandet.

SNF har engagemang som huvudsakligt teman med elva underliggande teman: ”initiativ”, ”aktiviteter”, ”starta en gerillaodling”, ”manifestation på Facebook”, ”insatser”, ”odlingar av frukt, bär, örter & grönsaker”, ”miljökurser”, ”spridning av budskap”, ”ljusmanifestation”, ”kommunalrådet äter veganmat”.

Här ger berättelsen stort utrymme åt beskrivningen av odlingarna med målande detaljer över hur olika aktörer bidrog med näring till jorden för att kunna odla ”bär, örter och grönsaker”.

Leaders berättelse rör sig mellan olika händelser, individer och teman och förmedlar vid första läsningen spontanitet, inspiration och engagemang. Den ger intrycket av flerstämmighet som är en viktig ingrediens i det moderna, icke-strukturerade narrativet (Rehnberg, 2014:41). I Leaders text anges många teman, något som ger intryck av att det är mängden teman som ger berättelsen substans. I berättelsen anas en tidslinje mellan 2011 och 2013 som inleds med den första (privata) odlingen i Hagaberg för att nysta sig fram till nutiden. Men tidslinjen bryts upp av en mångfald av teman som ger texten en redovisande och ostrukturerad karaktär, som om den bör svara upp mot vissa mål. Exempel på det är citatet nedan:

”En odlingsgrupp har bildats som startat upp en gemensam stadsodling sommaren 2013 på Lövestigen i Lindesberg. Det är 10-15 personer som sköter om odlingen. Ibland träffas man först på Café Kingsgården för att prata, sen odlingsarbete ihop. Redan året innan initierades odlingar av en deltagare i ett hyreshusområde i Hagaberg, som har blivit mycket uppskattat av de boende och skapat en ny gemenskap mellan grannar (och deras barn!) med många olika etniska ursprung.”

Medvetna om att definitionen om vad som utgör ett berättande idag är bred, relaterar vi till Czarniawska som menar att det idag handlar om att ”skapa samband mellan handlingar och händelser och att förhandla dem med läsarna” (Czarniawska, 1998: kap 2:2-3). Den stora mängden teman i Leaders text följs inte upp med någon mer utförlig form av berättande, sambanden uteblir. Avsaknaden av fördjupning och identifikation med olika aktörer och skeenden motverkar bilden av delaktighet.

SNF har en mer genomförd, strukturerad berättelse och koncentrerar sig på två huvudsakliga teman. Den är befriad från rapporterande drag och koncentrerar sig i stället på några få teman där odling och vegetarisk mat är framträdande och levandegörs vart och ett genom att plats, aktörer och handlingar beskrivs relativt detaljerat. SNF:s berättelse uppvisar en professionell materialbearbetning och det kan vara anledningen till den tydliga strukturen. Något som säkert också har underlättat är att målgruppen och syftet har varit tydliga. Bilder målas upp med möjlighet till identifikation för att appellera till en yngre målgrupp. Läsaren får en början, en fördjupning och ett avslut i varje tema som tas upp. I texten ges också exempel på aktiviteter som fördjupar bilden av identifikation och delaktighet:

”Ett exempel är odlingarna av frukt, bär, örter och grönsaker i hyreshusområdet där jag bor. Vi fick lite pengar av värden som vi köpte träd och buskar för. Vi förstärkte jorden med kaffesump från jobbet och hästgödsel från kompisars hästar. Många bidrog med frön och plantor. Och nästa år ska vi utöka ytterligare. Projektet har gett ringar på vattnet. Tidningen skrev om det, och flera är intresserade av att göra samma sak i sina områden. Grannar har engagerat sig i att plocka skräp, och vara med och sköta planteringarna. Ett praktiskt miljöbudskap.”

Enligt Marshall & Adamic är en viktig aspekt i användandet av berättelser deras förmåga att väcka engagemang för gemensamma värden som i sin tur genererar ansvar (Marshall & Adamic, 2010:20-21). Gill menar att det finns en enighet kring forskningen om storytelling, att berättandet kan skapa engagemang på ett djupare plan då det öppnar för egna tolkningar. Enligt honom är forskningen enig om att engagemang nås på ett djupare plan genom berättandet därför att det öppnar för egna tolkningar (Gill, 2011:3).

6. Slutsats och diskussion

Strategiskt berättande kan betraktas som ett verktyg för governmentality, där vissa beteenden premieras och därmed lyfter fram de normer som formar identiteten, och ger subjekten olika betydelse och roller. Czarniawska menar att berättandet har en social funktion som överförare av kunskap mellan människor om hur de ska ingå i gemenskapen och att det gäller att skapa samband mellan handlingar och händelser i utformningen av berättelsen. Sedan förhandlas berättelsens gemensamma mening med läsarna (Czarniawska 1998, kap. 2:2-3).

Rhodes och Brown menar att det är de mest sammanhängande berättelserna som har störst förutsättningar att överleva medan de som inte håller ihop marginaliseras. De sammanhängande berättelserna blir ihåtkomna utan att ifrågasättas och inger ”en stabil struktur av mening” (Rhodes & Brown, 2005:174).

Huruvida berättelserna har varit linjära eller icke-linjära har i sig inte sagt något särskilt om organisationernas bild av delaktighet, men när vi har analyserat texternas förmåga att hålla samman har verktygen förstärkt varandra. Det har då framträtt olika bilder av organisationerna. Detta har bidragit till kunskap om den funktion texten har haft för organisationen. Det har också framträtt tydligare i vilken mån texterna har bearbetats för att skapa engagemang, identifikation och delaktighet.

I Leaders fall är berättelsen relativt ostrukturerad. Texten innehåller många teman som packas samman mer till en rapport än en berättande text. Det låter ana att den vänder sig till en byråkratisk organisation. I rapporten framgår att projektledarna önskar se en ökad användning av berättelser i omställningsarbete över huvud taget. Kanske har det, med tanke på kritiken mot detaljstyrningen och det överdrivna administrativa arbetet i andra Leaderprojekt, inte funnits mer tid och kunskap för att bearbeta texten. Kanske den nyskapande idén med berättelsen föll på att den blev en del av alla mål som måste uppfyllas. Garp har trots allt tagit sitt ansvar och kanske utan handledning bearbetat en text som presenteras som en ”berättelse”. Intrycket blir dock att det inte är viktigt att berättelsen i sig fortlever, den är producerad som ett exempel på en berättelse. Projektet finansieras av statliga och EU-medel och det uttrycks en vision om att ”utomstående delges framsteg och lärande som sker i det arbetet” (Helmfrid et al. 2014:13,16). Det kan alltså av många anledningar finnas skäl att tillföra mer resurser i form av kunskap om strategiskt berättande. Då hade berättelserna också

kunnat användas för att beskriva verksamheten både internt och externt såsom projektledarna föreslår i rapporten.

Naturskyddsföreningens berättelse har en struktur som består av ett fåtal teman som beskrivs målände, där möjlighet ges till identifikation. Texten vittnar om en medvetenhet om hur en berättelse ska byggas upp för att bjuda in till delaktighet. Strukturen är sammanhållen, vilket gör den effektivare och mer hållbar över tid. Den har också ett annat syfte än Leaders då den ska nå ut till en definierad målgrupp som engagerar sig i miljöfrågorna. När vi har undersökt hur önskvärda beteenden beskrivs i berättelsernas diskurs har vi tagit hänsyn till betoningen på individens personliga ansvar för omställningen. Detta bekräftar Dahl när hon konstaterar att ansvaret för klimatet har förskjutits från samhället till individen (Dahl, 2014:15).

Önskvärda beteenden har också betydelse för hur berättaren framställer sig själv i förhållande till andra identiteter i diskursen, vilka roller och relationer identiteterna har. Marshall och Adamic menar att gemensamma värden manar till gemensamt ansvar och ger berättelsen en normerande funktion. Teorin om governmentality kopplar enligt Gustavsson och Vinterhagen till normer som är viktiga för individen att förhålla sig till inom ramen för en viss diskurs (Gustafsson & Vinterhagen, 2010). Om governmentality är en teknik för att styra beteenden för att uppnå vissa mål kan berättelsen användas som verktyg för att överföra normer för att nå en känsla av delaktighet och frivilligt ansvar.

Diskurs och identitet tycks vara sammankopplade och påverka varandra. Enligt Marshall och Adamic spelar individen en viktig roll i berättelsen. De fungerar som normerande vägledning genom att de framhåller beteenden som bekräftar diskursen (Marshall & Adamic, 2010:21). Men diskurser och diskursiva praktiker formar inte bara mål och prioriteringar i en organisation utan även identitet (Rasmussen, 2010:41).

Två grupper blir synliga i Leaders text, ”vi” och Hagabergsgruppen, ”vi” får en roll som föredömliga i relation till Hagabergsgruppen, inte minst då de har tillgång till den kulturella diskursiva koden. Olausson menar att vissa diskursiva koder är så vitt spridda att de inte uppfattas som kulturella konstruktioner utan naturliga och en form av ”sunt förnuft” (Olausson, 2005:37). Här menar vi att det finns en koppling mellan Garps ”vi” och “sunt förnuft” som gynnar gemenskapens ”dominanta kulturella ordning” (ibid:37).

I Leaderprojektet sammanfaller ”vi”-gruppens diskurs med den styrning som Leffers och Ballamingie menar ger sken av att skydda miljön medan den egentligen värnar om en fri marknad (Leffers & Ballamingie, 2013:135). Berättaren vill visa att ”vi” har tagit ansvar för omställningsarbetet. Hon har därmed frivilligt accepterat det personliga ansvaret och

aktörens villkor för de mål som ska uppnås, liksom de administrativa procedurer som är nödvändiga i en stor byråkrati. Detta menar vi karaktäriserar nyliberal governmentality, där ansvaret för miljön flyttas över från staten till individen och vi ser det som den övergripande diskurs som berättelsen formats i (Foucault, 2008:136). En diskurs där miljöproblemen ska lösas av marknaden och individen.

SNF:s text utgörs av en enda diskurs där berättaren tar personligt ansvar för miljön och uppmanar läsaren att göra detsamma. Det kan innebära att också SNF bär drag av nyliberal governmentality, kanske som en anpassning till det omgivande samhället.

Gemensamt för båda berättelserna är att de rör sig mellan olika sammanhang och identitetspositioner. Olausson beskriver den samtida konstruktionen av identitet som kontextberoende och en produkt av värderingar, attityder och föreställningar skapade i en viss diskurs (Olausson, 2005:30-33). Den moderna identiteten är temporär och individen kan välja mellan olika identiteter, kulturellt, etniskt, språkligt, nationellt, liksom mellan olika positioner. Här sammanfaller den moderna diskursen om individuellt miljöansvar med de moderna, politiska identiteter som erbjuds. Miljöengagemang blir ett identitetsval (ibid:35-37).

Vi har också undersökt hur delaktighet i projekten/organisationerna beskrivs i texten och de visar upp olika förhållningssätt till läsaren. Leader talar inte till en bred allmänhet utan till sina finansiärer, medan SNF vill skapa identifikationserbjudanden till, vad vi anar, en yngre målgrupp. Betoningen på frivillighet är viktig för styrning genom governmentality och detta relaterar till identifikation som öppnar för delaktighet. Delaktighet är en viktig ingrediens för engagemang när berättelser används (Gill, 2011:3).

I Leaders text finns olika tecken på governmentality i form av en stor byråkrati och i de ledande frågorna som ger ett begränsat utrymme för kritik. Detta förtydligas av att vi vet att det har framkommit kritik mot andra Leaderprojekt för en extrem detaljstyrning och problem med regler, roller och ansvar mellan myndigheter och föreningar som har varit otydliga (Brinte, 2014:16). Frågorna genererar snarare en ”lydig” individ som Foucault beskriver som en önskvärd effekt av governmentality (Lövgren 2002:29). Också här ger texten intryck av att inte ha något särskilt värde för organisationen annat än som ett bevis för att någon form av berättande har använts i projektet. Thumim konstaterar också i sin studie att moderna statliga institutioner bjuder in till delaktighet mer som en symbolisk gest än en allvarligt menad delning av makt (Thumim, 2009:634).

SNF:s text erbjuder målgruppen möjlighet till identifikation. Det är enkelt att engagera sig, alla har kunskap, inga experter lyfts fram. SNF är en nationell organisation som bygger på frivilligt medlemskap och det finns förutsättningar för ett direkt inflytande inte bara över innehållet utan också makten. Här handlar medlemmarnas berättelser inte enbart om att legitimera organisationens existens. I texten rör sig makten ut från organisationen till medlemmarna. Berättelsen inbjuder till reell delaktighet.

Foucault beskriver governmentality som att maktapparaten skapar subjekt som genomsyras av maktens ideologi, så att den själv inte behöver närvara rent fysiskt. Istället styr makten genom ställföreträdande instanser som vidarebefordrar den önskvärda ideologin (Foucault, 2008:136). Som vi tidigare påpekat är betoningen på frivillighet viktig för styrning genom governmentality och detta relaterar till identifikation som öppnar för delaktighet. En anledning till att använda storytelling hos organisationer är att skapa engagemang och identifikationserbjudanden hos läsaren. I vår studie har vi funnit att även om detta är avsikten kan resultatet bli något annat. Genom att undersöka strukturen i berättelserna har vi förstått deras funktion i organisationen. Leaders berättelse är riktad till finansärer inom EU, medan SNF:s berättelse riktar sig till allmänheten i avsikt att locka nya, unga medlemmar. Det menar vi leder till att Leaders text inte får en engagerande effekt, medan SNF:s text ger en bild av reell delaktighet. Vi har också funnit att beskrivningen av ansvaret påverkas av en diskurs där normen är att en ansvarsfull medborgare värnar om miljön. Detta kan betraktas som ett resultat av nyliberal governmentality.

7. Förslag till fördjupning och vidare forskning

Tidigare forskning om storytelling har ofta fokus på engagemang i bemärkelsen identifikation, gemensamt meningsskapande och bilden av organisationen. Det finns också ett kritiskt perspektiv på användningen av berättelser som antar maktperspektiv där organisationer använder berättelser för att legitimera sin existens eller sprida ideologi och reproducera makt. Det finns även mycket forskning om governmentality i relation till miljöfrågor och vi har endast beskrivit en liten del av denna men förstår att teorin är en fruktbar utgångspunkt för studier i hur miljöfrågor hanteras.

Vår fallstudie är begränsad till text- och narrationsanalys med ett begränsat empiriskt material. En vidare studie skulle genom intervjuer med personer inom de valda organisationerna ge större kunskap om organisationskulturen och dess betydelse för berättelsernas utformning och funktion. Genom en bredare insamling av empirisk data skulle då kunna dras mer välgrundade slutsatser om hur berättelsens struktur samverkar med maktens spridning av ansvar.

8. Källförteckning

Tryckta källor:

Aristoteles, 2005. *Om diktkonsten*. Stockholm: Alfabet.

Bergström, Göran, Boréus, Kristina, 2000. *Textens mening och makt*. Lund: Studentlitteratur.

Jonsson, Britta, Vågor av sociala rörelser, 2006. Borgström, Maria, Goldstein-Kyaga, Katrin, (red.) *Gränsöverskridande identiteter i globaliseringens tid: ungdomar, migration och kampen för fred*. Huddinge: Södertörns högskola:153-168.

Bryman, Alan, 2011. *Samhällsvetenskapliga metoder*. (rev. uppl.) Malmö: Liber.

Czarniawska, Barbara, 2004. *Introducing Qualitative Methods Series: Narratives in Social Science Research*. SAGE publishing.

Eksell, Jörgen, Thelander, Åsa, 2014. *Kvalitativa metoder i strategisk kommunikation*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Ekström, Mats & Larsson, Larsåke (red.), 2010. *Metoder i kommunikationsvetenskap*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Fairhurst, Gail T, Putnam, Linda L, 2001. Discourse analysis in Organizations, issues and concerns. Jablin, M. Fredric, Putnam, Linda, L (red.) *The New Handbook of Organizational Communication The New Handbook of Organizational Communication*. London, Sage Publications, 78-136.

Falkheimer, Jesper & Heide, Mats, 2014. *Strategisk kommunikation: en introduktion*. 2. uppl. Lund: Studentlitteratur.

Foucault, M, 2000. The subject and power. In Faubion, J.D. (red). *Power, the Essential works of Foucault 1954-1984*. New York, The New Press:326-328.

Foucault, Michel, 2014, *Biopolitikens födelse: Collège de France, 1978-1979*. Hägersten, Tankekraft förlag.

Hajer, Maarten A, 2005. Coalitions, practices and meaning in environmental politics; From acid rain to BSE. *Discourse Theory in European Politics: Identity, Policy, and Governance*. New York, Palgrave Macmillan.

Israel, Lena, 1991. *Filmdramaturgi och vardagstänkande: En kunskaps sociologisk studie*. Daidalos, Göteborg.

Larsson, Reidar, 2006. *Politiska ideologier i vår tid*. Lund, Studentlitteratur.

Lövgren, Sophia, 2002. *Att skapa ett framtidens folk: governmentality och miljödiskurs i modern svensk bostadspolitik: miljonprogramsområdet Navestad*. Linköping, Linköping University.

Marshall, John Adamic, Matthew, 2010. *The story is the message: shaping corporate culture*. *Journal of Business Strategy*, Vol. 31 Utgåva 2: Bingley, Emerald Group Publishing: 18-23.

Meeuwisse, Anna, Swärd, Hans, Eliasson-Lappalainen, Rosmari, Jacobsson, Katarina (red.), 2008. *Forskningsmetodik för socialvetare*. 1. utg. Stockholm, Natur & kultur.

Olausson, Ulrika, 2005. *Medborgarskap och globalisering. Den diskursiva konstruktionen av politisk identitet*. Örebro, Örebro universitet.

Rasmussen, Joel, 2010. *Safety in the Making, Studies on the Discursive Construction of Risk and Safety in the Chemical Industry*. Örebro, Örebro Universitet.

Rehnberg, Hanna Sofia, 2014. *Organisationer berättar - Narrativitet som resurs i strategisk kommunikation*. Uppsala, Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.

Smeds, Barbro, 2004. *Dramaturgi, om strukturer i dramatik och sceniska verk-formens innehåll och innehållets former*. Stockholm. Dramatiska institutet.

Språkrådet, 2014 *Myndigheternas skrivregler*. 8., [omarb.] uppl. Stockholm, Norstedts juridik AB.

Thumim, Nancy, 2009. *Everyone has a story to tell - Mediation and self-representation in two UK institutions*. International Journal of Cultural Studies, Vol. 12, nr 6, 2009: London, Sage journals: 617-638.

Thörn, Håkan, 2002. *Globaliseringens dimensioner. Nationalstat, världssamhälle, demokrati och sociala rörelser*. Stockholm, Atlas.

Elektroniska källor:

Röhne, Jon, 2010. *Intern kritik: Naturskyddsföreningen mörkade IKEAs avverkning*. Stockholm, Aktuell hållbarhet, 2010-06-22.

<http://www.aktuellhallbarhet.se/intern-kritik-naturskyddsforeningen-morkade-ikeas-avverkning/> (2017-01-05)

Dahl, Emmy, 2014. *Om miljöproblemen hänger på mig*. Göteborg och Stockholm, Makadam förlag.

<https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:720097/FULLTEXT01.pdf> (2017-01-03)

Brinte, Lina, 2014. *Medan gräset gror dör kon.- En utvärdering av Leader som verktyg för utveckling i Region Syd* SLU.

http://stud.epsilon.slu.se/6734/7/brinte_1_140428.pdf (2016-12-27)

EU-kommissionen, 2015. *Rapport från kommissionen till Europaparlamentet, rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt regionkommittén. Tredje rapporten om genomförandet av de nationella strategiska planerna och gemenskapens strategiska riktlinjer för landsbygdsutvecklingen (2007–2013)*.

<http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2015/SV/1-2015-288-SV-F1-1.PDF> (2016-12-27)

EU-upplysningen. *Söka stöd till EU-projekt*.

<http://www.eu-upplysningen.se/Du-i-EU/Soka-EU-stod/> (2016-12-28)

Gill, Rob, 2011. *An integrative review of storytelling: Using corporate stories to strengthen employee engagement and internal and external reputation*. Australien, Swinburn university of Technology.

http://www.prismjournal.org/fileadmin/8_1/Gill.pdf (2016-12-27)

Gustafsson, Håkan, Vinterhagen, Stellan, 2010, *Rättens rörelser och rörelsernas rätt*. Tidskrift for Rettsvitenskap:. Oslo, Universitetsförlaget. 637-693.

<https://www-idunn-no.db.ub.oru.se/tfr/2010/04-05/art02> (2017-01-01)

Helmfrid, Hillevi, Hägerby, Daniel, Nordin, Katarina, Högberg, Niklas, 2014. *Hållbar utveckling med Leadermetoden - tio utvecklingsfaktorer*. Vimmerby, Astrid Lindgrens hembygd.

<http://www.astridlindgrenshembygd.se/framtidsforum/leader-lar/> (2017-01-05]

Högberg Niklas, Rauséus, Annika, 2015. *Omställningsrörelsens bidrag till en hållbar framtid i Örebro län*. Hela Sverige ska leva/Länsstyrelsen i Örebro län.

http://www.helasverige.se/fileadmin/user_upload/LBR/Oerebro/Dokument/Haallbar_framtid/Rapport_Omstaellningsarbetet_i_OErebro_laen_2011-2014_4_.pdf (2017-01-05)

Klimatsverige. *Organisation*

<http://klimatsverige.se/event/klimatsverige-seminarium-om-fortsattning/> (2016-12-27)

Jordbruksverket. *Lokalt ledd utveckling genom Leadermetoden*.

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/landsbygdfiske/lokaltleddutvecklinggenomleader/lokaltleddutveckling20142020/lokaltleddutveckling.4.23f3563314184096e0d4ec2.html> (2016-12-27)

Jordbruksverket. *Vad är Landsbygdsprogrammet?*

<http://www.jordbruksverket.se/amnesomraden/landsbygdfiske/programochvisioner/tidigareprogram/landsbygdsprogrammet20072013/vadarlandsbygdsprogrammet.4.7a446fa211f3c824a0e8000171998.html> (2016-12-27)

Leffers, Donald, Ballamingie, Patricia, 2012. *Governmentality, environmental subjectivity and urban intensification*. Routledge.

<http://dx.doi.org/10.1080/13549839.2012.719016> (2016-12-27)

Mellansjöländet, 2017. *Leader*

<http://mellansjolandet.se/leader/> (2017-05-01)

Naturskyddsföreningen, 2015. *Verksamhetsriktlinjer 2015-2018*. Stockholm,

Naturskyddsföreningen.

<http://www.naturskyddsforeningen.se/sites/default/files/dokument-media/foreningsdokument/Verksamhetsriktlinjer%202015-2018.pdf> (2017-01-05)

Omställning Sverige. *Avslutade projekt omställning Sverige*.

<http://www.helasverige.se/kansli/projekt/avslutade-projekt/omstaellning-sverige/> (2016-12-27)

Rhodes, Carl, Brown, Andrew D, 2005, *Narrative, organizations and research*

International Journal of Management Reviews Volume 7, Issue 3, Version of Record online:6

DEC 2005. [http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-](http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2370.2005.00112.x/abstract?userIsAuthenticated=false&deniedAccessCustomisedMessage=)

[2370.2005.00112.x/abstract?userIsAuthenticated=false&deniedAccessCustomisedMessage=](http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2370.2005.00112.x/abstract?userIsAuthenticated=false&deniedAccessCustomisedMessage=)

(2016-12-27)

Sveriges Riksdag, 2016/ Eu-upplysningen.se. *Vanliga frågor om Leader*.

<http://www.mellansjolandet.se/vanliga-fragor-om-leader/> (2016-12-27)

Bilaga 1 - LEADER

LEADER: Exempel på en sammanfattande lokal berättelse-Lindesberg

Lindesberg: Framtidsveckan var startskottet Omställning Lindesberg bildades efter ett föredrag med Anders Persson (grundare av Framtidsveckan, från Söderhamn) under Framtidsveckan 2011 och har sen starten haft regelbundna träffar varannan vecka. Vi har pratat om många ämnen, i början var det mycket spånande som sen gjorde att vi koncentrerade oss på vissa ämnen. Mat och odling är ett stort intresseområde. Vi har även pratat om konsumindre, hållbara kläder, gifter i maten. Vi har undersökt alla matbutiker i Lindesberg hur mycket ekologiskt de har och även meddelat Nerikes Allehanda som gjorde reportage om det. En odlingsgrupp har bildats som startat upp en gemensam stadsodling sommaren 2013 på Lövvägen i Lindesberg. Det är 10-15 personer som sköter om odlingen. Ibland träffas man först på Café Kingsgården för att prata, sen odlingsarbete ihop. Redan året innan initierades odlingar av en deltagare i ett hyreshusområde i Hagaberg, som har blivit mycket uppskattat av de boende och skapat en ny gemenskap mellan grannar (och deras barn!) med många olika etniska ursprung. Vi har gjort studiebesök för att lära oss mer om solceller och hur solel fungerar, samt ordnat bussresa till energiparken Kullen i Katrineholm. Som ett led i samarbetsprojektet ”Omställning i praktiken” har nu Lindesbergs solelförening bildats, en ekonomisk förening med idag drygt 80 medlemmar som tillsammans köpt 111 andelar för att bygga en solcellsanläggning på Lindeskolans tak. Detta sker i samverkan med Linde Energi och det kommunala bostadsföretaget LiBo som planerar att bygga en lika stor solcellsanläggning på ett annat tak centralt i Lindesberg.

Har ert omställningsarbete gett ringar på vatten-effekt runt om Linde/ i länet?

Vi blev inspirerade av andra omställare, t ex de från Hjulsjö och de andra omställningsbyarna i Leaderprojektet Omställning i Praktiken. Och jag tror att vi även har inspirerat dem.

Finns det något som du är särskilt stolt/glad över? Framgångsfaktorer?

- Solelgruppen!!! På våra offentliga möten med Per Holmgren och Staffan Lindberg kom ca 100 personer varje gång. Folk börjar bli medvetna. Så det blev en solelsförening av det.
- Och att omställningsgruppen är så livaktig och still going strong, trots hög medelålder.

Vilka erfarenheter vill du dela med dig av? Tex gällande att engagera folk lokalt?

Det är en stor fördel att ha en samlingslokal där man kan träffas och även att det går att skylta så att vi syns utåt. Folk som kommer in till ReDesign-butiken kommenterar ibland.

/Margaretha Garp

Bilaga 2 - NATURSKYDDSFÖRENINGEN

NATURSKYDDSFÖRENINGEN ÖREBRO/ SMÅ INSATSER SPRIDER BUDSKAPET-LINDESBERG

Hur sprider man kunskap och engagemang? Ja, det vet Jens i Lindesberg. Man skulle kunna säga att det handlar om att våga ta initiativ till aktiviteter som ger avtryck i omgivningen.

Som till exempel att starta en gerillaodling i området där man bor. Men det kan också vara att föreslå en manifestation på Facebook. Jag tror på att utvidga gränsen för omtanke. Och på att små insatser sprider budskapet om klimatet och miljön. Ett exempel är odlingarna av frukt, bär, örter och grönsaker i hyreshusområdet där jag bor. Vi fick lite pengar av värden som vi köpte träd och buskar för. Vi förstärkte jorden med kaffesump från jobbet och hästgödsel från kompisars hästar. Många bidrog med frön och plantor. Och nästa år ska vi utöka ytterligare. Projektet har gett ringar på vattnet. Tidningen skrev om det, och flera är intresserade av att göra samma sak i sina områden. Grannar har engagerat sig i att plocka skräp, och vara med och sköta planteringarna. Ett praktiskt miljöbudskap.

Jag jobbar inom kommunen, och de senaste gångerna vi har haft miljökurser på jobbet så har vi käkat veganmat - av klimatskäl. Tänk om det blev standard att äta klimatsmart när kommunen bjuder! Om alla visste att kommunalrådet exempelvis åt vegetariskt vid alla sina möten, och det av klimatskäl, så skulle det vara en tydlig signal till många andra. Det har kanske små materiella effekter, men stora ledarskapseffekter. Man agerar själv, och det påverkar vidare.

Sociala medier har gjort spridningen av budskapet ännu enklare. Ett bra exempel är demonstrationerna kring Ojnareskogen. Några tyckte vi skulle göra något även här i Lindesberg och föreslog det på Facebook. Det resulterade i en fin ljusmanifestation, och sedan flera på andra ställen. Och det på bara några dagar från idé till aktion. Det handlar egentligen bara om att våga, och veta att man spelar roll!

Jens Råberg, medlem i Naturskyddsföreningen i Linde